

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Oktober
1978
Nummer 6

Sådan illustrerer en polsk fangekammerat i 1944 kampen mod nazismen. Det er jo fortællingen om Sct. Georgs kamp med dragen, der har inspireret ham (Læs iøvrigt artiklen inde i bladet: En usædvanlig bog).

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til fondens formand, general F. B. Larsen, Kongstedgården, 4293 Dianalund.

Henvendelse ang. ferie hjemmet på Køgnæs rettes til skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men i øvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens paragraf 14 skal de midler, fonden har stillet til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. - Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres far ville have givet dem, hvis han var blevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande - og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: General Fl. B. Larsen, Kongstedgården, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre,
Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.
Kasserer: Bankprokurist Olav Holst, Bengtasevej 6, 2900 Hellerup.
Tlf. (01) 62 77 80.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.
Tlf. (06) 81 07 09.

Kontorchef, cand. jur. Hans Andersen,
Onsgårdsvej 17, 2900 Hellerup. Tlf. (01) 61 18 91.

Den øvrige bestyrelse består af:

Skræddermester Povl Brandt Gierupvej 19, 2610 Rødovre Tlf. (02) 91 13 72	Tandtekniker Leo Kæraa Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg Tlf. (06) 27 04 28
Overlærer Preben Feddersen Caroline Amalievej 11 5874 Lundeberg, Hesselager Tlf. (09) 25 14 77	Arkitekt Ove Chr. Lembcke Brodregade 19, 8900 Randers Tlf. (06) 42 51 30
Overpostbud E. Holger Grome Tårnby Torv 24, 2770 Kastrup Tlf. (01) 50 33 86	Kontorchef O. Olesen Leonorasvej 8, 9000 Hasseri, Aalborg Tlf. (08) 18 04 51
Sparekassedirektør Einer Hauberg Holballe 3, 6473 Tandslæt Tlf. (04) 44 76 04	Redaktør Johs. Rasmussen Omkulevej 9, 7100 Vejle Tlf. (05) 82 65 72
Rektor Paul Holt Præstevangsvej 35, 8210 Århus V Tlf. (06) 15 48 05	Provst Poul Riis Herrestræde 1, 4200 Slagelse Tlf. (03) 52 05 33
Direktør G. Jespersen Gullestrupvej 7, 7400 Herning Tlf. (07) 12 11 84	Solveig Skjøtt Dalso Park 128, 3500 Lille Værlose Tlf. (02) 48 56 74
Oberst K. Kjeldsen Rollosvej 3, 5200 Odense V Tlf. (09) 16 86 03	Fhv. justitsminister Knud Thestrup Rosenvængets allé, 10, 3, 2100 Kbh. Ø Tlf. Øbro 41 72

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr.).

ABONNEMENT

Bengtasevej 6, 2900 Hellerup.
HE 77 80
Giro 9 31 54 54.

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes lettest og hurtigst ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

ANNONCER

Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09.

Ved indbetaling af gaver benyttes girokonto nr. 6 45 30 58.

REDAKTION

Johs. Fosmark
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg.
(06) 81 07 09.
Frode Toft,
St. Kongensgade 63,5,
1264 København K.
(01) 15 59 57.

INDHOLD:

Om menneskerettigheder	127
En rund dag og usædvanlig bog.	130
Rund dag på Kongstedgården	134
Bladmand om deportation	135
Læge og fangekammerat	136
Runde dage	137
Det siger de nu om Ladelund	138
Grænselodsens kone	141
Modstand mod forældelsesfrist	142
Mange ledere i DDR	142
Nynazismen i Tyskland	143
Hjælperne påskønnes	144
Sammenslutningen	146
Buchenwald	147
Erhvervshæmmede	147
Neuengamme	147
Kammeraternes Hjælpefond	149
Fra redaktionen	150
Kollegierne	150
Mindeord	151
Bøger	151
Adresseliste	152

De efterfølgende numre af vort blad udkommer 10/12 og 15/2 1979. Stof fremsendes 4 uger før de nævnte dage.

Pigtraad-Gestapofangen

NR. 6

OKTOBER 1978

32. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af dansk fanger fra Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen . Landsforeningen Gestapo-Fangerne . Hannover-Stöcken-gruppen . Horserød-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme . Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Om menneskerettigheder

Af Simon Wiesenthal

Simon Wiesenthal overlevede opholdet i 12 tyske kz-lejre og tre dødsdomme.

I de senere år har vi været vidne til begivenheder, der har fundet sted i forskellige dele af verden, begivenheder, vi som modstandskæmpere har følt os tvunget til at kommentere.

Vor generation var ikke forberedt til

at yde den modstand, som det blev vor opgave at yde — og som blev ydet — under Nazi-æraen, fordi vi ikke fra starten erkendte det nationalsocialistiske diktators manifestationer, men blot fejede dem af vejen og forsøgte at latterliggøre dem.

Som generation betalte vi en bitter pris for vor letsindighed og vor fejlslagne tro på, at folk som Hitler og hans slægt aldrig kunne få held med sig i det 20. århundrede. Efter vor befrielse er vi blevet ældre og klogere og reagerer nu som seismografer, når der sker omvæltninger, hvor menneskerettighederne krænkes.

Vi taler lige ud om begivenheder på andre kontinenter tusinder af kilometre borte, fordi vi føler, det er vor pligt at videregive vore bitre erfaringer til alle folkeslag. Vi har været og er fortsat rede til at fremsætte kommentarer, når der sker krænkelser af menneskerettighederne i Europa, især i Østblokken, hvor vi identificerer os med de undertrykte, de underkuede og de, der må betale for deres overbevisning med fangenskab.

■ Vi glædede os naturligvis meget over den forpligtelse til at respektere menneskerettigheder og menneskelig værdighed, som Helsingforskonferencens slutakt indebar for alle dens underskrivere. Men det blev dog snart klart, at de underskrifter, der repræsenterede diktaturer, var mindre værd end det papir, deres navne var sat på. Dette førte til, at mange af os gik ind i komiteer, der fører en kamp for menneskerettigheder. Vor organisation, UIRD, var en af grundlæggerne ved oprettelsen af »Komiteen for Menneskerettigheder i Sovjetunionen«, der har hovedkvarter i Bruxelles. Så længe vi rådede over de fornødne midler, og så længe vor uforglemmelige ven Hubert Halin levede, udgav vi vor egen bulletin, og vore medlemmer deltog i konferencer, der beskæftigede sig med forsvaret af menneskerettigheder.

Stillet over for de umenneskelige handlinger, som er sket i Sovjetunionen, Tjekkosllovakiet, Polen og DDR, har vi

fornylig også følt os tvunget til både at protestere og deltage i grupper, som planlægger og udfører kampagner til forsvar af de rettigheder, som også Øst-blokkens borgere har.

■ Det synes rimeligt at begynde med at skitsere modstandskampens historiske udvikling, idet mindste i brede linier.

I denne forbindelse må der skelnes mellem to begreber, nemlig pligten og retten til at yde modstand. Efter min opfattelse supplerer de to begreber hinanden. Erfaringen viser, at hvor folk gør deres pligt og yder modstand mod krænkelse af menneskerettigheder på et tidligt trin, når de første tegn viser sig, så er der ikke senere noget behov for at appellere til retten til at yde modstand. Den frygtelige fortid, som vi har været vidner til, og de lidelser, som den medførte for os, forpligter os til at drage de nødvendige konklusioner.

Historien lærer os, at retten til at yde modstand i de fleste tilfælde var en ret til at ofre livet, idet mange modstandsfolk ikke overlevede den modstandsbevægelse, hvortil de var knyttet. Men de reddede deres folks ære, og de var strengt påkrævede eksempler for senere generationer.

På den anden side kan ingen anklages for ikke at søge helledøden ved at gå ind i aktiv modstand.

Modstand mod krænkelse af menneskerettigheder er i ordets sandeste betydning modstand mod umenneskelighed.

■ På hvilket punkt begynder pligten at yde modstand? Der findes ingen fast regel herfor, det er snarere en følelses-sag — en sund menneskelig reaktion.

Pligten til at yde modstand begynder, når mennesket såres over, at hans rettigheder krænkes. Når modstand ydes fra begyndelsen, er der ikke noget behov for

en heroisk kamp senere hen, fordi de, der krænker menneskerettighederne, altid er i minoritet og kun behøver at blive gjort klare over, at deres magt er begrænset — på et tidligt trin, og før det er for sent.

Det kræver ofte mod åbenlyst at give sin mening til kende. Retten hertil, således som den eksisterer i demokratiske lande, bruges naturligvis rask væk og det med rette. Vor dovenskab må ikke få vore ledere til at tro, at denne offentlige mening er ligegyldig overfor, hvad der foregår.

■ Hvad er dissens? Det er et udtryk for det personlige mod hos folk, der giver deres meninger åbent til kende, og som udskiller sig selv fra de, der krænker menneskerettighederne, og fra de mange, som forbliver tavse over for sådanne forbrydelser. Jo flere dissidenter, jo større bliver de vanskeligheder, som diktatorerne stilles over for.

Væbnet modstand er den sidste udvej. Hvis pligten til at yde modstand opfyldes på rette tid, behøver man ikke at gribe til denne endelige udvej, undtagen under krig, når et land er besat af en besættelsesmagt, og dets indbyggere udsættes for vilkårlige overgreb. Adskillelsehandling, fordømmelse og protest er også former for modstand. Afdøde statsadvokat Bauer udtalte engang: »Modstand betyder kamp for menneskerettigheder, for frihed og lighed, og modstand er opposition mod en stat, som krænker eller undsiger de fundamentale menneskerettigheder. Retten og pligten til at yde modstand er legale begreber, ligesom ejendomsret og ægteskab, som historisk tolkes forskelligt, afhængig af tid og sted. Som al anden lovligt institueret praksis bliver også disse begreber hyppigt gjort til genstand for ordstrid. Ikke desto mindre har de altid været den kerne, hvormod social tankegang og handling har krystalliseret

sig, og man har således kunnet spore dem gennem hele menneskets historie«.

■ Det gamle Testamente indeholder modstandsbegrebet, f.eks. i omtalen af tyrannmord, hvor det at dræbe er villet og godkendt af Gud, og Bibelens erklæringer om emnet er gradvis blevet erkendt som værende en samfundsret. Med accepten af mord på tyranner er alle modstandsformer blevet godkendt. For tusinder af år siden tog modstand form ikke alene af opposition mod en udenlandsk fjende — hvilket staten kunne acceptere — men også af opposition i eget land. Gennem deres kritik og personlige ofre blev profeterne modstandskæmpere. Profeten Jeremias var involveret i historiens første eksempel på en autodafé (kætterbål) — hvor bøger i massevis blev brændt. Men han ydede modstand ved at genskrive de bøger, der var blevet brændt.

De gamle grækere havde ca. år 300 f.K. en lov, der forbød tyranni.

Sokrates var modstandsmand og sagde til sine landsmænd: »Min lydighed over for Gud er større end min forpligtelse over for jer«. De samme tanker findes i Apostlenes Gerninger skrevet af evangelisten Lucas. Folkeopstand mod statsmagten eksisterede også i det gamle Rom, så længe byen var en republik. Denne modstand endte naturligvis med, at kejserne kom til magten.

■ Disse eksempler på lovlig modstand mod staten eller magthaverne støder man på den ene gang efter den anden i tidens løb i forskellige lande og blandt forskellige folkeslag; det gamle latinske ord »Rex« (konge) er afledt af udtrykket »recte agere«, der betyder »bevare rettiligheden«.

Kristendommen søger et kompromis, når den siger: »Giv Cæsar, hvad Cæsars er; og Gud, hvad Guds er«. Denne tese opstod, fordi de første kristne var romerske borgere, som var tvunget til at søge et sådant kompromis for at kunne overleve. På et senere tidspunkt søgte den katolske kirke at løsrive sig fra disse lænker ved at bruge andre fortolkninger, som f. eks. i det pavelige hyrdebrev »Pacem in Terris«, der publiceredes i 1963. Må jeg citere blot én sætning herfra: »Staten bør kun forpligte sine borgeres samvittighed, når dens myndighed er i overensstemmelse med og har sin oprindelse i Guds myndighed«.

Disse Pavens ord var kirkens kommentar til den illegitime nazistiske

LØVENS KEMISKE FABRIK

stat og til et hvilket som helst diktatur. I Tyskland og især i den protestantiske del, har forbindelsen mellem Kirke og Stat altid været snæver, således at mange tyskere betragtede modstandskamp som noget illegalt.

■ Også i kommunistiske diktaturer ligestiller magthaverne parti og magt med ideologi, således at al modstand mod myndighederne netop i lyset af den herskende ideologi bedømmes som værende ulovlig. Modstandsbegrebet har dybe rødder i de angel-saksiske lande; »Magna Charta« etablerede en modstandskomite, der efterhånden udviklede sig til Underhuset, der skulle føre kontrol med kongemagten. For to hundrede år siden opstod den tanke i USA, at modstand er enhver borgers kristne og sociale pligt — en tanke, der indeholdes i den amerikanske uafhængighedserklæring.

Ikke desto mindre har lydighed mod myndighederne været et gennemgående træk op til vore dage i mange europæiske lande for ikke at nævne Asien og Sydamerika, og trods liberale statsforfatninger kan begrebet lydighed ikke udraderes hverken fra øvrighedens eller den almindelige borgers sind: Undersåtten, borgeren er bundet af den lov, som ikke gælder for magthaveren.

Modstanderne af det illegale nationalsocialistiske regime påberåbte sig deres ret til at yde modstand, således som sagen mod Scholls så klart demonstrerede. I sine afsluttende bemærkninger sagde deres forsvarer, professor Kurt Huber: »Der er en grænse, hvor al udadtil lovlig handling, der begås af en borger, bliver uærlig og umoralsk. Borgerens lovovertredelse bliver umoralsk, når den sker under en kujons maske — en kujon, som ikke tør tale frit imod indlysende krænkelser af menneskerettighederne«.

■ Den modstandskamp, som vi deltog i under krigen, foregik under andre former end vore dages modstand. Dengang var der både aktiv og passiv modstand; sidstnævnte ydedes af dem, som var tvunget til at arbejde for fjenden, som nedlagde arbejdet, når de ikke var under opsigt; ved at boykotte besættelsesmagtens aviser og radioudsendelser gjorde de sig selv immune overfor den fjendtlige propaganda. Aktiv modstand indebar fordeling af illegalt materiale, kamp og sabotage, hjælp til for-

Den Kongelige Porcelainsfabrik

fulgte ved at skaffe dem bopæl og skjulesteder, fremstilling af falske papirer og støtte til de forfulgte familier. Forskellige former for modstand afpasset efter lokale forhold eksisterede i alle besatte lande.

■ Vore dages fredstids-modstand kan kun i begrænset udstrækning drage nytte af erfaringerne fra krigsårene. Der foregår nu en modstandskamp over hele verden omfattende kampagner med taler og indsigelser rettet mod diktaturer og støtte til folk, der må flygte fra tyranniet. De, der kæmper for deres rettigheder i diktaturstaterne, må være opmærksomme på, at de ikke er glemte; at vi prøver at hjælpe dem i deres modstand mod og deres kamp for menneskeret.

Ingen er forpligtet til at engagere sig i aktiv modstand — men alle har ret dertil, fordi alle har en ret til at forhindre en morder i at begå sine forbrydelser.

Men der er også andre farer på dette område, som man ikke må glemme. Historien viser, at modstandskæmpere, hvis aktiviteter fører til et magtskifte, selv fortsætter med at krænke menneskerettighederne, når det er dem, der kommer til magten. Enhver, som gør brug af sin ret til modstand, må holde sig denne fare for øje.

■ I moderne stater gøres der forsøg på at kanalisere retten til modstand i visse retninger ved at skabe et officielt organ, som skal virke som mellemled mellem borger og stat, f. eks. Ombudsmanden i de skandinaviske lande — især i Sverige og Danmark. Ombudsmandens indgriben i disse lande stopper ofte lovovertredelser fra starten.

I en konstitutionel stat må der råde tolerance; en intolerant stat, hvor der ikke er tankefrihed, og hvor der ikke er lighed mellem alle borgerne uanset deres tro, farve, nationalitet eller oprindelse, er en lovløs stat.

■ Vort budskab skal derfor være:

Enhver har ret og pligt til at engagere sig i passiv modstand mod kriminelle love, bestemmelser og handlinger. De, som er så lykkelige, at de lever i demokratisk frihed, har en pligt til at hjælpe og støtte de af deres medmennesker, som kæmper for deres rettigheder i et diktatur.

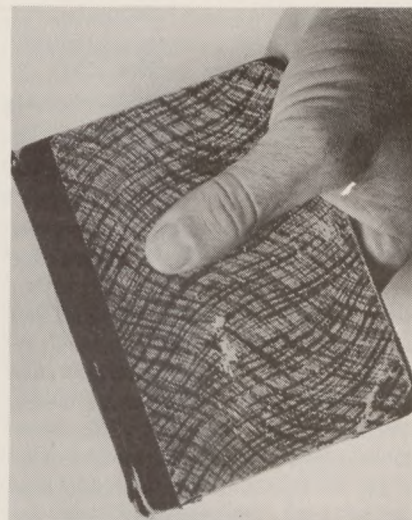
EN RUND DAG — OG EN USÆDVANLIG BOG

Børge Venge, tegnet i Sachsenhausen af en russisk fangekammerat.

"Hvad er menneskelijens ^{Quantum} ^{1 satis?}
— Det er Deus caritatis."
Når vi idag oplever siste
ant av et "Sælsomt mellem-
spil" Kan det hende at vi
må sætte inn vår ytterste evne
og i fortrøstning til Forrynets
— Derfor — Var hot til prøvens siste
slutning — liksom kronen vinnas vi
ved prøving. —
8. Mars 1945. Sachsenhausen
72783 Hjalmar Steenstrup
Kalmankollvej 48
f. 10/11 1890 Karl Jørgens gt. 45
OSLO

Hjalmar Steenstrup, den norske aktuar, var den samvittighedsfulde mand i Paketstelle.

Bogen måler 14 gange 11 cm. Den er holdt i rød marmoreret indbinding med sorte hjørner og ryg.

Lørdag den 25. november fylder pressefotograf Børge Venge, Århus, 60 år. Han blev taget i Århus og sad i arresten der til den 7. januar. Herfra gik turen til Horsørød, og den 18. jan. 44 til Sachsenhausen ved Berlin.

Han fulgtes hele vejen med sin kære lærer fra Borgerskolen, Peter Schultz. Her havde Peter Schultz én, han skulle opmuntre, og det ledte hans tanker væk fra at blive selvoptaget, og for Børge Venge kom det til at betyde overordentligt meget, at han til enhver tid havde én, han kunne sludre med og blive forstøet af uden lange forklaringer.

■ En dag kom der til lejren nogle skriveblokke fra Røde Kors, og Børge Venge var så heldig at få fat i et eksemplar af denne eftertragtede vare. Han fik en aftale med en tysk fangekammerat.

Hvis vi i den kommende tid
unders alle forhold og på en
hver måde så vidt muligt gør
det modsatte av det, vi her har
set og læst, da er vi på vei
mot A bedre samfund.
K. L. Sv. 3 III 1945
Arnulf Överland.

Den norske digter Arnulf Överland sad i Sachsenhausen fra 1942-45. Han viser også i denne lille hilsen, at han havde evnen til at ramme plet i få linjer.

En Moder der beder for sin
Søn! Sin Søn der er
Fristeren i mistetpaa
Dage, selv bekymret for
sin Drenge, men stolt!
En lille Hilsen der imit
hviler sin Glædesens Drenge,
og i Linneg bygger hans Brev.
Det ouchte ejer die!
Hvor er du mig!
Sachsenh. 25/11 44 Axel Rasch
Randers

Axel Rasch, revisoren fra Randers, skrev denne fødselsdagshilsen. Han var danskeflokkens poet.

Jørgen Rytter tegnede i transporten med De hvide Busser fra Neuengamme til Frøslev denne optimistiske hilsen.

A love det v. å elske
det beste din sjel fikst må

Med hilsen
Oscar Ihlebæk
Bergen

7/12-44.

7/10-1900

Oscar Ihlebæk fra Bergen bukkede under i lejren for det psykiske pres.

Mange hilsener
3 Tak for
Brevet
Bodil Kjer
3/Maj 1945
Löderup
Sverig

Bodil Kjer var flyttet til Sverige og glædede de evakuerede danskere og nordmænd i Løderup ved Ystad med sit besøg.

Når menneskene roper på retfærdighed
så er det i virkeligheden hvem de mener.
Hvis de isteden ropte på grobet kunne
man få mere tro på fremtiden.

Sachsenhausen 9/2-45

Odd Nansen
Lysaker
Norge.

Odd Hansen, arkitekten fra Lysaker i Norge, søn af nobelpristageren Fridtjof Nansen, kaster blikket både tilbage og fremad.

Det har været en meget stor
oplevelse for mig å kuffe også i
Sachsenhausen så hyggelige mennesker
som dig og dine landsmenn. Hjerte-
lig tak for samarbeid, lykke sammen!

Olav Røgeberg
Bygdø alle 64, Oslo

3/2-45.

Olav Røgeberg skabte i Oslo Gyldendals succes: Alle Kvinners Blad.

Den gik ud på, at fangekammeraten fik en del af skriveblokken mod at indbinde resten til Børge Venge.

Det blev en meget smuk bog i formatet 14 gange 11. Omslaget var i marmorert rødt med sort ryg, og selv om Børge Venge i dag i sit hjem i Århus har mange flotte bøger, og selv om bogen fra Sachsenhausen efterhånden er meget slidt, er den hans kæreste bog, ja, han tager ikke i betænkning at kalde den hans dyrebareste eje.

■ Hvad er da det enestående ved denne bog? Jo, den indeholder hilsener fra ikke færre end 122, som Børge Venge enten boede i blok sammen med, arbejdede sammen med på arbejdskommandoen eller traf, til sidst i Løderup ved Ystad i Sverige. Det var den svenske forlægning, hvor han sluttede interneringen inden hjemkomsten til Danmark den 17. maj 45.

Valg dem "bedste", den
mere jævne sigt!

(det siger kineseren)

Aksel Larsen

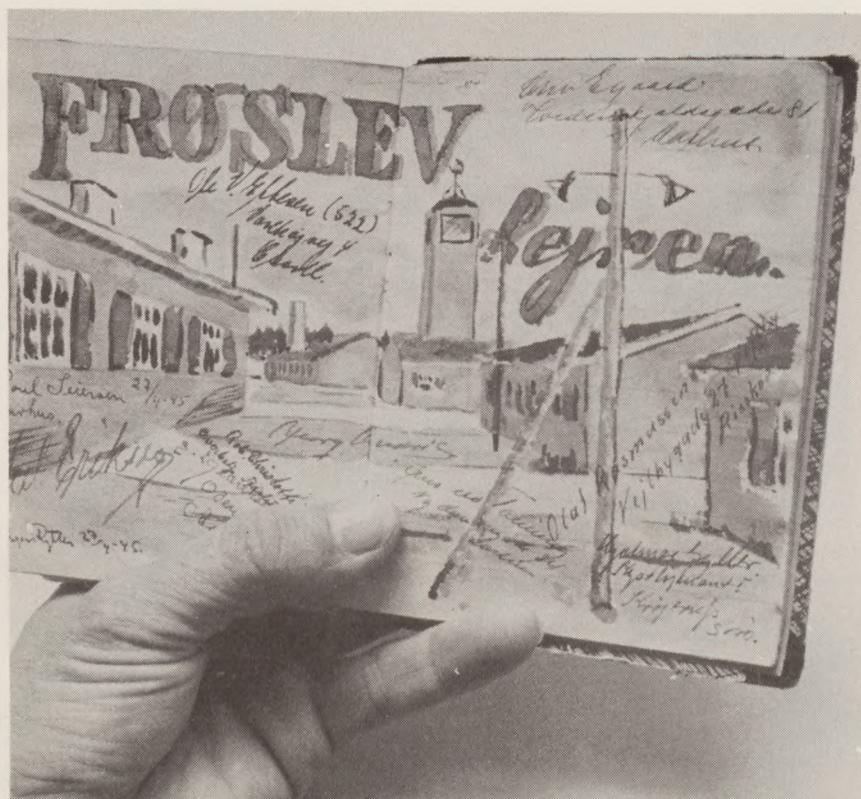
19/4-45

Aksel Larsen stifteren af SF, traf Børge Venge i Neuengamme. I Sachsenhausen sad Aksel Larsen hele tiden i bunkeren, hvor ingen kammerater kunne besøge ham.

Eigil H. Larsens Eftf.
v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandsstræde 11
(v. Kongens Nytorv) **Flagfabrik** 1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

Tegning af Jørgen Rytter med hilsener i 1945 fra fangekammerater.

Under arbejdet med at indsamle hilsener mødte Børge Venge naturligvis forskellige indstillinger, men langt de fleste skrev gerne og gjorde sig umage med at skrive noget, der både var den skrivende selv og som passede til forholdene. Nogle var dygtige til tegningens kunst, og derfor har bogen ret mange illustrationer.

Bogen er derved en afspejling af kvinder og mænd, der vidste, hvor de sad, og hvad de ønskede mest af alt, nemlig friheden og en tilværelse, hvor retsbegreber blev respekteret.

■ I mange tilfælde kan man af håndskriften læse ret meget om den pågældendes personlighed, og derfor har bogens godt 100 autografer også af den grund en særlig interesse. Det er også en af grundene til, at vi her i vort fangeblad bringer den originale formulering med den pågældendes særpræg.

Børge Venge har studeret sin kære bog utallige gange, og hver gang dukker mindet op om oplevelser og samtaler med de kammerater, der har skrevet i bogen, og når kammeraterne rundt om ser disse sider gengivet her i bladet, vil

Få en Plankonto.

(med »budgetudjævningskredit«)

**Plankonto
-en NYHED**
der gør det
lettere, at få
pengene til
at slå til

Den enkleste løsning på økonomiske problemer er penge. Sådan ville Storm P. sikkert have sagt det.

Vil du ha' en problemfri privatøkonomi, har Sparekassen et godt tilbud her: En Plankonto.

Med en Plankonto sørger vi for, at de faste udgifter bliver betalt til tiden. Vi fordeler de faste udgifter med lige store beløb over årets måneder. Vi tilbyder en budgetudjævningskredit, som kan give balance i økonomien.

Gør Sparekassen til din bogholder, hør nærmere om Plankontoen.

En hel krone! Den er fin - man kommer snart til at ha' bogholder.

Det gi'r orden i økonomien.

SPAREKASSEN **sds**

der også dukke minder op om oplevelser i relation til bogens navne.

Det er letforklarligt, at man fra andre blade gentagne gange har anmodet Børge Venge om at måtte låne bogen med henblik på at skrive om den, men han har hidtil altid undslået sig, men da vi kom fra hans eget fangeblad, syntes han ikke, at han her kunne sige nej. Det er således første gang, den enestående bog omtales - og delvis gengives.

Der findes naturligvis flere autografbøger, men næppe nogen så omfattende og særpræget som denne.

Man rejser naturligvis spørgsmålet om, hvorfor Børge Venge søgte at skabe denne bog, for den skulle jo skabes ved hans initiativ side for side.

Svaret må blive, at han gjorde det for senere, når han var kommet hjem til friheden, at have et varigt minde om dem, han mødte bag pigtraaden.

Havde Gestapofolkene opdaget bogen, var der sikkert blevet ballade. Den var givetvis blevet konfiskeret, og Børge Venge havde ikke undgået straf. Han havde derfor altid bogen hos sig, dag som nat, og når der var Filzning (kropsundersøgelse), gemte han bogen under sin Mütze, og der blev den heldigvis aldrig fundet.

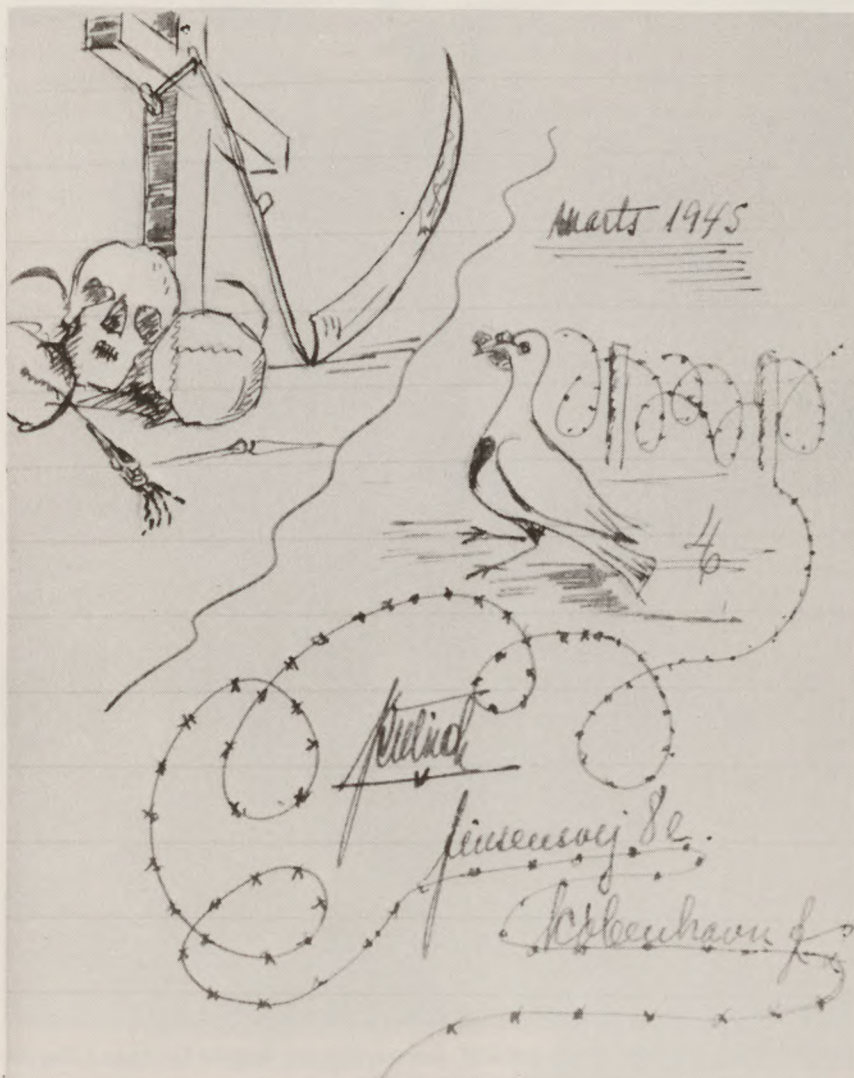
Bogen indledes med en hilsen fra hans kære lærer - og dengang altså kammerat - fra Århus og sluttes med en hilsen fra Bodil Kjær. - Hende kender vi jo alle.

Børge Venge fejrer sin fødselsdag hos datteren, der er bosat i Seattle ved USAs vestkyst. F-k

Universet forvirrer mig, og jeg kan ikke tænke mig, at dette ur eksisterer uden en urmager. Voltaire 1694-1778

Det er en lykke i livet,
som ikke vendes til lede.
Det at du gleder en anden,
det er den eneste glæde.

Överland

Per Ulrich stiller fredsdueen op som kontrast til lejrlivets barske virkelighed.

DANSK LITOGRAFISK FORBUND

Lygten 16 - 2400 København NV

RUND DAG PÅ KONGSTEDGÅRDEN

Kong Frederik ledsages af general F.B. Larsen. Kongen besøgte kasernen i Slagelse i anledning af en stor militærøvelse på Vestsjælland.

Fredag den 17. november fylder general Flemming Bussenius Larsen 70 år.

Fl. B. Larsen er københavner af fødsel, men er med dybe rødder knyttet til Sønderjylland.

Her tog han - i Sønderborg - studentereksamen, og herfra - det var fra Haderslev - hentede han sin hustru. Navnet Bussenius er taget op af børnene.

Fl. B. Larsens liv har været i forsvarets tjeneste lige fra den tidlige

ungdom, og vi, der kender ham, har altid været forberedt på forfremmelser.

Han blev premierløjtnant i 1931, kaptajn i 1942, fuldmægtig i krigsministeriet i 1940 og efter 29. august 1943 blev han tilknyttet den militære efterretningstjeneste.

Han blev i 1944 arresteret af Gestapo og sad som kz-fange i Neuengamme-Osnabrück til befrielsen. Han kom hjem over Sverige i Bernadotte-transporterne.

Efter befrielsen blev Fl. B. Larsen i

1947 kontorchef i krigsministeriet, oberstløjtnant i 1950, chef for 2. fodfolkspionerbataillon 1951, militærattaché i 1952 ved ambassaderne i Stockholm og Oslo, oberst og chef for hærstabens adjutanturfdeling 1956, chef for 7. regiment 1958, generalmajor og chef for region VI og for 6. division samt kommandant i København 1960, generalinspektør for infanteriet i 1961, chef for de allierede landstyrker i Jylland-Fyn og Slesvig-Holsten 1962 og 1965 chef for østre landsdelskompagni.

De sidste 4 år, inden han blev emeritus, var han chef for den danske militærmission i Bruxelles.

Han har en lang række ordener, deraf flere udenlandske.

Disse linjer giver et billede af en mand, der altid har avanceret. Men ingen af forfremmelserne har formået at gøre Fl. B. Larsen svimmel.

Gennem årene har han bevaret sin jævnhed, sit ligefremme væsen, parret med en gennemført beskedenhed.

I bestyrelsen for Kammeraternes Hjælpefond har han altid givet sig tid til at interessere sig for sine fangekammeraters forhold, og han har altid vist sindelag til at hjælpe, hvor der var brug for hjælp.

Hans placering som formand for Kammeraternes Hjælpefond har ikke været en betegnelse for passivitet, men for megen smuk og værdig aktivitet.

For nogle år siden erhvervede han Kongstedgården ved Dianalund, hvor han i dag er aktiv landmand.

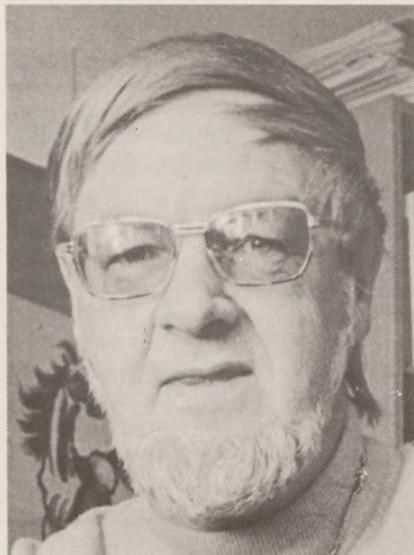
F-k.

JORD- OG PLANERINGSARBEJDE

VAGN KIRKEGAARD ApS
ENTREPRENØRFIRMA

Slagelsevej 239 . 4400 Kalundborg
Tlf. (03) 51 19 99

Bladmand om forholdet mellem deportation og hverdagens arbejde

Udenrigspolitisk medarbejder ved dagbladet Politiken, J. B. Holmgaard, fylder 60 år den 15. december.

Holmgaard blev taget af Gestapo den 3. december 1943. Efter et ophold i Kolding Fængsel deporteredes han til efterhånden 7 lejre, indtil han ved Røde Kors aktionen i april kom til Frøslev, hvorfra han overførtes til Sverige.

Hans data er i øvrigt:

15/12 1918. Født i Uldum.

1937 Studentereksamen Kolding.

1937 Ansat på Jydske Tidende, Kolding, journalistelev.

1941 Redaktionssekretær Jydske Tidende, Kolding.

1942 Tilknytning til Studenternes Efterretningstjeneste.

1943 juni Redaktør af det illegale blad Budstikken i Kolding.

1943 3/12 Arresteret af Gestapo under razzia på Jydske Tidende, Kolding.

Derefter ophold i Kolding fængsel, Horserød, Sachsenhausen, Heinkel, Retzow-Rechlin, Ellrich, Dora-Mittelbau, Neuengamme og til sidst Frøslev.

1945 29/4 Overført til Sverige.

1945 1/6 Igen redaktionssekretær på Jydske Tidende, Kolding.

1945 15/9 Jydske Tidendes Københavns-redaktør og rigsdagsmedarbejder.

1948 1/4 Ansat på Information. Redaktionssekretær, indenrigspolitisk medarbejder og fra 1959 til 1969 bladets udenrigspolitiske redaktør.

1969 1/8 Ansat hos Palle Fogtdal med henblik på udgivelsen af et nyhedsmagasin.

1970 1/1 til 31/12 Udenrigspolitisk redaktør på nyhedsmagasinet NB.

Siden marts 1971 udenrigspolitisk medarbejder og columnist på Politiken (Sket i ugen, Underhånden og Så er det sagt).

Kriminalromanen »Skyd ikke på pianisten« i BT 1940-41.

Noveller i Berlingske Søndag, Demokraten, Mandens Blad, Mand-folkejul m.fl. blade i årene 1940-43.

1945 Bidragyder til Danske i tyske KZ-lejre (red. Johs. Fosmark).

1962 Østtyskland, Det Danske Forlag.

1965 Kommunismen i Norden (udkommet på dansk, svensk, norsk, finsk, tysk og engelsk).

1965 Rød opposition.

1967 Kina nu.

Desuden oversat en lang række bøger fra tysk og engelsk.

Formand for Hejls Idrætsklub 1932-38, desuden tillidshverv i Kolding Idræts Forening og Dansk Journalistforbund. Mangeårig formand for Informations medarbejderforening, i bestyrelsen for Politikens medarbejderforening og medlem af det redaktionelle samarbejdsudvalg mellem chefredaktion og medarbejdere.

Deltog i 1940 for Kolding IF i finalen i det jyske holdmesterskab i atletik. 1938 amatørinstruktør i atletik fra Statens Gymnastikinstitut. 1934-37 medarbejder ved Idrætsbladet. 1949 Carlsbergs mindelegat til studierejse i Tyskland.

Nogle år efter krigen medlem af Commission Internationale Contre Le Regime Concentrationnaire.

HJÆLP ELLER BELASTNING I ARBEJDET AT VÆRE KZ-FANGE?

- Har det i dit arbejde været en hjælp eller en belastning for dig, at du er gammel kz-fange? spørger jeg Holmgaard.

- Kun en belastning i den forstand, at selv os, der helbredsmæssigt slap nogenlunde godt igennem kz-opholdet, alligevel er blevet mærket på den ene eller anden måde. Selv lå jeg på hospitalet i flere måneder fem år efter krigen, men min arbejdsgiver, Information, viste al det hensyn, man kunne forlange.

Ellers kan jeg kun sige, at det har været en hjælp. Jeg avancerede straks efter befrielsen, bl.a. fordi det dengang var populært at have modstandsfolk på en avis, og en af årsagerne til, at jeg blev ansat på Information, var naturligvis også, at jeg kom fra det miljø, hvor bladet rekruttede nye medarbejdere.

ØGEDE KONTAKT- MULIGHEDER

- Har det måske betyder øgede kontaktmuligheder?

- Absolut. Man lærte en masse

A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvttakkede stjerne

MÆRSK

mennesker at kende i modstandsbevægelsen og også i kz-lejrene.

For en journalist, der beskæftigede sig med udenrigspolitik, var det f.eks. en stor fordel, at man efter krigen kendte den halve norske regering fra kz-lejrene.

STØRRE FORSTÅELSE FOR ANDRE NATIONERS TANKEGANG

- Har det givet større forståelse for andre nationers tankegang?

- Helt givet. Inden krigen havde jeg kun været i udlandet, når vi tog en tur til Flensborg eller Nordtyskland. I lejrene lærte man en lang række nationaliteter at kende, og jeg samlede f.eks. mit første kendskab til polsk og russisk op der,

om end det jeg lærte hurtigst og bedst var ederne og skældsordene, som jeg ikke rigtig siden har haft brug for.

Forståelsen for betydningen af det internationale samarbejde blev da også øget under lejropholdet. Men som under andre forhold søgte man vel også i lejrene først og fremmest kontakt med de folk, man var på politisk bølgelængde med.

Jeg fik i øvrigt adskillige gode venner blandt kommunisterne i lejrene, deriblandt folk, der senere kom højt på strå i lande i Østeuropa.

Men de er alle siden enten flygtet eller faldet i unåde. Vel fordi den socialisme, de kæmpede for, var den med det menneskelige ansigt.

F-k

blev heller ikke behandlet for godt. Øverst på ranglisten stod nordmænd og danskere - men de blev såmænd ikke skånet på arbejdspladserne.

Og så den gamle, præsiske sleskhed overfor akademikerne og andre »stands-personer«. Den skinnede også igennem i lejrene.

Vi havde i vor transport tre af jødisk afstamning. De to var »almindelige« mennesker, de forsvandt, jeg ved ikke hvordan eller hvorhen. Den tredje, der var akademiker, kom hjem til Danmark i god behold i 45.

De nogenlunde racerene germanere, nordmænd og danskere, kunne nazisterne og såmænd tyskerne i almindelighed ikke lade være med at se op til. Det er da heller ikke så mærkeligt. Tyskerne selv er jo alt andet end racerene arier.

- Hvilke muligheder havde en læge, der selv var fange, for at hjælpe kammeraterne?

- »Häftlingslægenes« mulighed for at hjælpe vore kammerater i lejren var bestemt ikke stor. Og dog var vi til nogen nytte og mest trøst for de andre Häftlinge. Jeg husker en ung franskmænd med en udtalt lungetuberkulose. Han blev »behandlet« af den franske øjenlæge med kalktabletter, og fik så samtidig et par trøstende ord med på vejen.

Af medikamenter havde vi egentlig kun aspirintabletter, udleveret af norsk »Røde Kors«. Sulfastofferne var ved at dukke op, det var en slags forløbere for penicillinet, men de skulle bruges i store doser, og vi havde kun få. Så vidt jeg husker, blev der ikke udleveret medicin af lejrledelsen. Og den ledende lejrlege, Baumkötter, var en SSer af den værste slags.

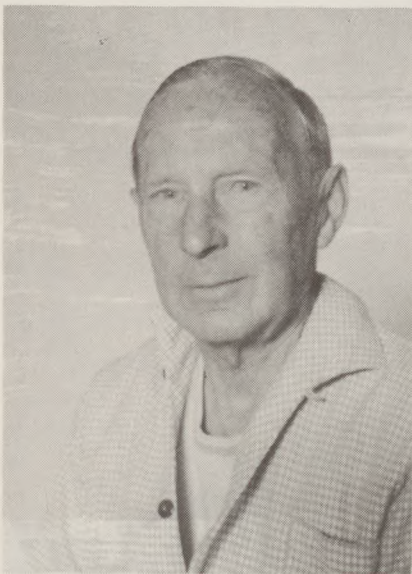
Men een ting kunne vi gøre, vi kunne give »Schonung« i nogle dage, så de kunne blive hjemme i blokken. Så kom der en gang imellem en SS-læge, der kontrollerede os og vore Schonungspatienter. Det satte naturligvis en vis grænse for, hvor tit vi kunne lave det nummer, dvs. noget egentlig nummer var det nu ikke - der var såmænd mange flere, der trængte til Schonung. Vore temperaturmålinger var nu heller ikke så pålidelige.

F-k.

Rigdom vundet i hast smuldrer hen, hvad der samles håndfuld for håndfuld, øges.

Kong Salomons ordsprog

Læge og fangekammerat

Læge Einar Dahl, Tønder, fylder 80 år den 30. oktober. Han har først været praktiserende læge i en snes år og derefter i et lignende antal år skolelæge med Tønder og omegn som område.

Fra Horserød gik turen til Sachsenhausen. Sidst til Neuengamme med befrielse med De hvide Busser.

- Vi vidste ikke, hvor vi skulle hen, da vi ved navneopråb i Horserødlejren blev kaldt sammen »til transport«. Vi havde hørt rygter om, at tyskerne var ved at bygge en fangelejr i Sønderjylland, og vi håbede på, at det var målet

for vores rejse. Humøret faldt, da det danske køkken i Horserød gav os hver alle tiders madpakke, blandt andet et helt rugbrød. På godsbanegården i København sluttede der sig flere, der kom direkte fra Vestre Fængsel, til os, og da toget langt om længe rullede mod Gedses, vidste vi, hvad klokken var slået. Et døgn senere ankom vi til Sachsenhausen-lejren, hvor vi blev modtaget med radiomusik på lejrpladsen og råb og skrig i modtagebarakken. Det var i januar 1944, hvor vi straks kunne læse, at »Arbeit macht frei«, fortæller Einar Dahl.

- Hvad gjorde størst indtryk på dig i KZ-lejren?

- Hvad der mest slog os - næsten med forfærdelse - var den tone, der gik os til marv og ben straks ved indtræden i lejren. Vi lærte meget i lejrene, vi kom i. Den tyske nazismes råhed, brutalitet, menneskeforagt viste sig hurtigt.

Senere bliver man klar over den fejhed og egoisme, som ligger til grund for råheden. Komisk var det at se vore vagter under luftalarm. De blev så hundengste, og så havde de endda ordre til at være særlig påpasselige under alarmer, hvor man mest ventede flugt fra lejren.

- Nazisternes holdning til de forskellige nationer?

- Jøder og russere var noget pak, som ikke godt kunne behandles for dårligt. Så kom tjekker og andre. Franskmænd

Runde dage

Grethe Kajholdt, 1850 København V, 85 år 17. oktober.

Henry Jarlstad, ? (Stutthof) 60 år 21. oktober.

Ole Riis, København (Stutthof) 65 år 22. oktober.

Peter Alster Aadahl, 7430 Ikast (Dachau 142554) 60 år 25. oktober.

Vagn Lindberg, 2000 Frederiksberg (Vestre Fængsel) 60 år 26. oktober.

Poul Davidsen, 2200 København N (Neuengamme 50467) 65 år 26. oktober.

Ejnar Dahl, Tønder (Sachsenhausen 75118) 80 år 30. oktober (tidl. formand for 4. Maj Kollegiet i Tønder).

Ehgon Nielsen, 2400 København V (Sachsenhausen) 65 år 5. november (tidl. næstform. for Fangesammenslutningen).

P. Kragh, 3050 Humlebæk (Dachau 141647) 80 år 7. november (første kasserer f. Kammeraternes Hjælpefond).

Morten Olsen, 3000 Helsingør (Neuengamme) 60 år 7. november.

Marius Christiansen, København (Stutthof) 70 år 7. november.

K. H. Jørgensen, Hjordkær, 8900 Randers (Sachsenhausen) 60 år 11. november.

Einar Wivelsted, 8330 Beder (Vestre Fængsels tyske afd., Horserød, Frøslev) 70 år 17. november.

Jesper Clemmensen, 2730 Herlev (Dachau 142650) 60 år 18. november.

Arnold Skaade, 2820 Gentofte (Neuengamme 67980) 70 år 20. november.

Børge Venge, 8200 Århus (Sachsenhausen) 60 år 25. november.

Karl Gustav Landgreen, 1662 København V (Hannover-Stöcken 54.582) 65 år 26. november.

Ove Ch. Lembcke, 8900 Randers (Neuengamme 50432) 65 år 27. november (formand for Landsforeningen Gestapofangerne).

Ove Schrøder, 2860 Søborg, 70 år 30. november.

Johs. Frederiksen, 3100 Hornbæk (Neuengamme) 70 år 12. december.

J. B. Holmgaard, 2980 Kokkedal (Sachsenhausen) 60 år 15. december.

Poul Rasmussen, København (Stutthof) 60 år 16. december.

Peter Marcussen, 4180 Sorø (Neuengamme) 80 år 17. december.

Gudmund Hansen, København (Stutthof) 70 år 18. december.

Chresten Karstensen, Øsby, 6100 Haderslev, 65 år 26. december.

Victor Antonsen, 6760 Ribe (Neuengamme 69128) 60 år 27. december.

Aage John Jørgensen, 2920 Charlottenslund, 60 år 30. december.

Og en forsinket hilsen til næstformanden for Landsforeningen De Erhvervs-hæmmede, **Richard Andersen**, Odense, der blev 65 år den 31. august.

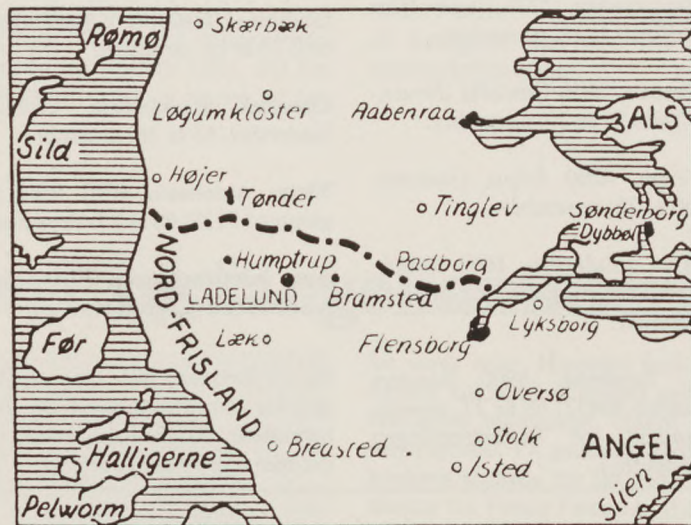
Stormagasinet med de små priser

Det siger de nu om kz-lejren i Ladelund

Af Jørgen Petersen

Skoleleder Jørgen Petersen, Ladelund vest for Flensborg, har i en række samtaler med lokalbefolkningen indsamlet materiale om nazitidens koncentrationslejr ved Ladelund, om fangerne og personalet.

Deltagerne i Gestapofangernes stævne i Frøslev 27.-29. oktober har lejlighed til at besøge landsbyen.

Få kilometer syd for den dansk-tyske grænse ligger den fredelige landsby Ladelund. Hertil slæbtes i krigens sidste tid 2000 fanger til den nyoprettede kz-lejr. Mange af dem var hollændere fra den lille by Putten.

Befolkningen i Ladelund var i november, december 1944 vidner til, hvordan fanger i en koncentrationslejr blev behandlet. I det følgende gives nogle øjenvidneskildringer, der er nedskrevet i 1978.

■ En dag sidst i oktober 1944 oplevede mange mennesker i Ladelund, hvordan modstandere af Hitlers Tyskland blev behandlet. Det blev oplevelser, der ikke siden har kunnet fortrænges. De følgende 5-6 uger var fyldt med grufulde oplevelser, som de var næsten hjælpeløse vidner til.

En ung pige var hos købmand Feddersen for at handle. Lige syd for forretningen ligger Agtrupvejen, og man kan se 2-3 km ned ad vejen. Mod Ladelund kom en endelos flok mænd gående 4 og 4. Deres gang var kraftesløs,

mærkeligt slæbende. De var tavse, opgivende. Der kom ca. 2000. Mange var barfodede og deres fodtøj, hvis de havde noget, var i den sørgeligste forfatning. De var klædt i det tøj, de var taget til fange i, men nu var tøjet laset og snavset. Da de første var passeret forbi, kunne man se et 5-10 cm bredt, gult kors malet på ryggen af dem alle. Deres hår var klippet, så der blev et kors hen over hovedet fra nakke til pande, fra øre til øre. Det gjorde ondt i sjælen at se mennesker i den forfatning, og det gjorde ondt at høre andre kunder udtrykke deres glæde over, at disse forbrydere fik en straf, de havde fortjent. Først efter krigen konstaterede Ladelunds befolkning, at det var sagesløse mennesker.

■ At det var en streng tur for mange, så man af, at de mest udmattede hang med armene over skuldrene på to sidekammerater. Fra Agtrup banegård,

hvorfra de var gået, var der til lejren i Ladelund 6-7 km. De kom fra Neuen-gammelejren, der i luftlinie ligger ca. 20 km sydøst for Hamborg. Lejren, de skulle til, lå lige ud til Ladelund-Pebersmarkvejen. Den blev i sommeren 1938 taget i brug af Reichsarbeitsdienst. Lejren var beregnet til 250 unge mennesker. Der var 10 træbarakker indrettet til forskellige formål. Der var ikke indlagt vand og ikke gravet brønde. Langs med vejen blev der plantet nogle rækker graner. Efter at den sidste barak blev fjernet i maj 1970, er granerne det eneste, der i dag markerer, hvor lejren lå. I september 1939 blev lejren lukket, for de unge blev sendt ud på slagmarkerne. I oktober 1944 var lejren blevet indhegnet med højspændingsledninger og pigtråd.

Der var ikke liggeplads til 2000 mand, der alle var mere eller mindre syge af dysenteri. De var alle udmattede af sult.

■ Samme dag beordrede lejrchefen SS Obersturmbannführer Griens de nærmestboende bønder til at stille hestekøretøjer til rådighed, for sammen med nogle fanger og vagtmænd at køre til Agtrup banegård for at hente hvidkålshoveder til fangerne. De kom så sent af sted, at de ikke kunne få læsset af samme aften.

K. spændte sine heste fra og gik hjem med dem. Da han næste morgen kom for at hente vognen, så han til sin store forfærdelse, at der lå 5-6 døde fanger utildækkede på græsset ved indkørslen. En anden beretter, at han blev tilsagt til at køre til Agtrup banegård for at hente et læs stenkul. De skulle bringes til lejrens køkkenbarak. Han kom tilbage ved middagstid, og han så, at de kogte hvidkålssuppe, men det var mest vand. Fangerne skulle læsse af, men de var jo næsten kun skind og ben, så de kunne slet ikke få vognen tømt. Det var mærkeligt, som de lignede hinanden, sagde den dengang 12-årige C., der var meget ilde tilpas ved at være indenfor pigtråden, så han var lettet ved at komme udenfor igen. B. fortæller, at fangevogterne havde fortalt, at fangerne ved morgenappellen tog deres døde kammerater med i flokken, for der blev beregnet mad til alle, der deltog i appellen.

KZ-fangerne skulle af en eller anden grund grave en pansergrav fra Bramstedlund til Humptrup, en strækning på 15-20 km. Den skulle være 2-3 m dyb og 4-5 m bred. Arbejdet var forsåvidt

velorganiseret. Hver morgen skulle en del af vagtsoldaterne med pæle afsætte det stykke, der skulle graves den dag.

■ Tidligt om morgenen efter morgenapellen blev fangerne udkommanderede. De var stillet op 4 og 4, fik skovl, spade eller hakke på nakken og drog afsted. Selv på udturen var der fanger, som måtte støttes af to sidekammerater. Det var en streng dags arbejde, der forestod. Var tempoet ikke hurtigt nok, var Kapo-erne efter dem og uddelte hårde slag for enhver forseelse. Det var ikke alene slag, der gav mærker, mange var dødelige. På en mark lige op til pansergraven gik nogle og tog gulerødder op. De overværede en pryglescene, så råbte manden til fangen: »Slå dog igen, mand«. Straks var en SS-soldat ovre ved ham med sin notesbog fremme og truede ham med, at han ville være i flokken næste morgen, hvis han havde mere, han skulle have sagt. De, der tog gulerødder op, turde ikke smide nogle til fangerne, hvis der var Kapo'er eller andre vagter i nærheden.

Fangerne var altid sultne og samlede alt spiseligt op, fortalte K. Vi drenge løb hen for at se, hvad de lavede. Da de gravede i den magre jord vest for Pebersmarkvejen, fandt de ikke noget, men øst for vejen havde der været mose, så der var god muldjord med mange regnorme i. Ormene pillede de op og spiste. De fik vel noget at spise midt på dagen. Herom har der blandt nogle været usikkerhed. Dog fortalte L., at bageren skulle bage brød, som i en kasse blev transporteret ud til fangerne midt på dagen. Samme kasse har han om aftenen set blive brugt til hjemtransport af de døde. Andre mente, de fik suppe til middag.

■ De, der i dagens løb døde, blev lagt hen på gravkanten til hjemturen. Afhængig af fangernes kræfter var der to eller fire om at bære de døde. De blev båret af de inderste i kolonnen, mange Ladelundbeboere har berettet om, at der daglig blev båret 5-6 døde hjem. Det var et uhyggeligt syn at se de dodes hoveder hænge svingende i takt med gangen. For alt i verden skulle tallet passe, når man nåede lejrrporten, om de var levende eller døde, var underordnet. En lastbilvognmand blev udkommanderet til fangetransport til de fjernestliggende arbejdssteder. Han fortalte, at en fange havde ladet sig begrave for senere at kunne flygte. Til hjemturen passede tallet ikke. Man kom ingen steder, før tallet passede, hvorfor gemmestedet blev røbet. Kapo-erne gravede ham ud og

slog ham ihjel med skovle og spader for øjnene af kammeraterne.

■ Pastor Meyer skriver om fanger med mærker efter knippelsag i opløste papirsække, og en dag var der fanger indsyet i tæpper, der ikke måtte fjernes. Tæpperne kunne have været til andre fangers gavn. Han funderede over, hvordan man de stakler dog var tilredte. Lastbilvognmanden kunne berette om, at der var fanger, der prøvede at flygte ved at springe af lastbilen ned i grøften, medens generatorbilen var i fart. Det lykkedes aldrig for nogen at flygte, de blev skudt af vagterne. På lastbilen kunne de ikke falde om, så tæt stod de, men de hang ud over lastbilen, når de kom fra arbejde, de var i en sørgelig forfatning.

■ Værre var det, når de blev transporteret i vogne efter en traktor. L. stod sammen med B på gaden i Ladelund en dag, da en traktor med to vogne fuldt læsede med fanger og en vogter i hvert hjørne kom kørende. Der var en skrigen ud over det sædvanlige. De så da, at to eller tre fanger var faldet bagover kun hængende i underbenene. De kunne ikke falde af, for de stod så tæt, at benene ikke kunne komme fri. Ingen havde kraft eller mulighed for at hjælpe dem op. Så sprang B ud foran traktoren, fik den standset, medens L. løb om og hjalp de nedhængende stakler op. Inden han var færdig, begyndte vagterne at slå efter ham med geværkolberne.

Hos L. boede en fangevogter, der om aftenen fortalte, at SS-erne havde ham og B. noteret op. Jeg tog hen til B., og så gemte vi os i nogle dage, og jeg vil i dag endnu ikke fortælle, hvor vi gemte os (26.05.78).

K. fortæller, at han en dag kom på cykel forbi lejren, da fangerne netop skulle ned af traktorvognene. Det gik ikke hurtigt nok for Kapo-erne. En sprang op i vognen og skubbede og slog løs med sin knippel. K. stod af cyklen og sagde: »Tænk dog på, at det også er mennesker«. Hertil svarede Kapo-en: »Wenn Sie Ihren Schnabel nicht halten, sind Sie auch Morgen hier«. — Den nat sov han meget dårligt.

■ Det var ikke alle fanger, der blev sendt til pansergravene. Hver dag var der en kolonne, der skulle hente vand med en tohjulet vogn, hvorpå der stod en beholder, der kunne rumme ca. 2000 l vand. Da der ikke var nogen, der turde lade de syge fanger ind i deres huse, kom de altid til os, fortalte A, for vor pumpe stod udenfor, tæt ved vejen. Vi vidste, at de svage fanger næsten ikke havde kræfter til at pumpe vandet op med vor gammeldags pumpe. Gik det ikke stærkt nok, var Kapo-erne over dem med knippelslag. Selv om vi hellere ville have givet vagtfolkene et spark i enden, inviterede vi dem ind til en kop kornkaffe, for så havde fangerne fred for dem så længe. Vore drenge kastede gulerødder og kartofler hen til dem, men det blev snart forbudt.

Hos naboen på den anden side af vejen arbejdede en russisk krigsfange, en ukrainer, han var en snes år, han tog en kálroe og slog den så hårdt i vejen, at den røg i stykker. Så for fangerne over stumperne for at få fat i et stykke.

■ En af vagtfolkene, en marineartillerist fra Køln, fortalte om en episode fra lejren. Det var nok ham selv, der

Der lægges krans på kirkegården i Ladelund.

var tale om, mente fortælleren. En nat, han gik vagt, tiltaltes han af en fange, der også var fra Köln. Denne ville gerne have sendt et brev til sin familie. Det blev besørget, men fangen havde ikke fået skrevet, at familien ikke måtte lade høre fra sig. En dag lå der brev til ham i SS-vagten. Det skulle opklares, hvordan familien havde kendskab til hans opholdssted. Den eneste måde var, at han havde fået sendt et brev, men på hvilken måde. Forhøret resulterede i en bekendelse af, at en vagtmand havde lovet at sende det. Om han kunne udpege vagtmanden? Han vidste det ikke. Alle vagtmændene blev stillet på række og geled, og han måtte gå fra mand til mand for at udpege den rette. Da han ikke ville røbe, hvem der havde hjulpet ham, måtte han ved vejs ende tage mod mange hårde slag af gummikniplene. Havde han røbet, havde det været vagtmandens død.

■ Skiftende fangekolonner havde en anden opgave. En fortæller sagde: »Hver morgen, når vi gik til skole, kom vi lige forbi lejren, så kunne vi på pladsen ud til vejen se en hel række døde ligge. Der var tit en snes stykker. J. R. skulle stille med hestevogn for at køre de døde væk. Han brugte sin møgvogn. De døde kom i papirposer, disse var ikke store nok, så de nøgne ben stak ud. De blev smidt op på vognen 16 ad gangen. H. T. ville sværge på, at han havde set, at nogen ikke var døde, for mennesket i sækken bevægede sig. Fangerne skulle begrave deres døde kammerater. Der blev lagt kalk over dem. De måtte begrave 298 i den tid, lejren var i Ladelund. En af fangevogterne tillod, at der var fanger, som måtte gå ind i redskabs-skuret ved kirken, her lå der brød til dem.

Hvis man tror, at kun dagen bød på pinsler, så er det forkert. En familie, der boede 300-400 m fra lejren, beretter om, at aftenen og natten genlød af skrig fra fangerne. Min mand gik ellers gerne ud for at se på vejret, inden vi gik i seng. Deres skrig var uudholdelige at høre på. Vi lukkede døre og vinduer. Var der engelske flyvere undervejs, blev alt lys i lejren slukket, og der blev ro. Så vidste vi, at vi også skulle have slukket.

■ På spørgsmål om man ikke kunne give fangerne mad, var svaret enstemmigt, at der blev udstedt trusler om, at den, der forsøgte på det, ville være at finde i flokken den følgende dag. Allige-

vel forsøgte man på mange måder at hjælpe lidt.

J. fortalte, at hans mor kogte kartofler, som vores franske fange og jeg gik hen i pansergraven med, og vi stak kartoflerne ind i sideskråningerne, så de lige var til at se. Gulerødder blev gemt på samme måde. Det blev opdaget. SS-erne kom til mor og spurgte, om hun kendte noget til dette, og igen blev truslen udstedt. Fangerne var her på den tid af året, hvor der blev kørt rodfrugter ind. Der blev smidt mange på vejene, men der var ingen, der risikerede at »tabe« nogen, hvis der var Kapo-er eller SS-ere indenfor synsvidde, for så kom de straks med deres trusler.

■ En fortæller sagde, at de ikke engang turde svare fangerne, når de spurgte, hvad klokken var. At man var angst for at røbe noget og for at blive røbet, er der flere eksempler på. Den 19.05.78 svarede A. på spørgsmålet, om man ikke forsøgte at give fangerne brød: »Ja, man må jo ikke fortælle, hvordan det var, men der var vist nogen, der gav dem brød«. »Det kan du godt fortælle, for pastor Meyer har berettet om det, men det har undret mig, at han kunne få brød uden mærker hos bager Oksen«, sagde jeg. Da hun hørte, at jeg vidste besked med det, fortalte hun, at de selv havde landbrug. »Vi afleverede vore brødmærker til bager Oksen og sagde: »Vi bruger dem ikke. Han kunne jo nok vide at give dem til nogen, der trængte mere til dem end vi. Så kunne han regne ud, hvad vi mente. Der var vist andre, der også afleverede brødmærker til ham«.

■ Der var tre slags vogtere.

SS-erne var de mest magtfulde og det var dem, der var ansvarlige for alt. Det var ofte dem, der udstedte trusler om, at beboerne, der viste medlidenhed eller udtalte sig til fordel for fangerne, kunne havne i lejren. Det var trusler med effekt. SS-erne var frygtet af de andre vogtere, for de herskede over liv og død. Processen var kort.

Vagtsoldaterne var udkommanderede marine-artillerister eller lettere sårede. Mange af dem ønskede sig til fronten igen i stedet for at være magtesløse vidner til de pinsler, fangerne blev udsat for. De havde ordre til at skyde enhver fange, der fjernede sig 4 meter fra arbejdskolonnen. De skulle skyde for at dræbe. Både SS-erne og Kapo-erne kunne true dem.

Den sidste og mest frygtede fangevogtergruppe var Kapo-erne. De skulle udføre det mest beskidte arbejde. De skulle terrorisere såvel fanger som befolkningen. De var udstyrede med gummikniplene, men ingen forhindrede dem i at udskifte denne med træknippel eller en hegnspæl. De skulle uden medlidenhed få fangerne til at arbejde, til den sidste kraft var pint ud eller var slået ud af dem. De pryglede fangerne for alt, om det så var for at samle en roe op. De pryglede mange ihjel. Nogle fortællere mener, at det var udklædte SS-soldater.

Om en fortalte en vagtsoldat, at han havde slået både sin far og mor ihjel og siddet i tugthus i 15 år. Hans knippel var 1 m lang granpæl. Kapo-erne var næsten klædt som fangerne. Trods mange trusler til befolkningen om, at de kunne risikere at komme i lejren selv, blev der aldrig gjort alvor af det. Men beboerne var vidne til så meget rædselsfuldt, at én henstilling kunne lukke munden på de mest modige. Hitlers terrorister var frygtede.

Dette er ikke lidelsens sum.

Hansa Folketurist
Åboulevard 80, 2200 Kbhvn. N

KURREJSER

3 ugers kurophold på den jugoslaviske ø Vila Luka. Et helt moderne kurcenter med højtuddannet personale, der er specialister i gigtbehandling. Fuldt pension. Stort udflugtsprogram og kurgæster kan med udbytte tage familien med.

Afr. 4/11, 2/12, 13/1, 1/2, 1/3 og 31/3. Pris fra **3.295,-**
Kurbehandling i 3 uger **785,-**
Andre arrangementer:

- solskinsrejser
- sneferie
- flyrejser
- busrejser

Ring og få rejseavisen tilsendt

(01) 39 62 24/26

SLIK VAR GRENSELOSENS KONE

Det var en nydelig søndag med snødekt bakke og sol fra en skyfri himmel. Jeg dro ut med bilen og viste på forhånd at det var langt å kjøre, men hele dagen sto til disposisjon.

Den lille bygda lå like inne ved grensen til Sverige, men fra bygdas sentrum og til bestemmelsesstedet var det ennå en mil. Etter god rettleiding kom jeg frem til Lydia, for så het hun.

Nå er hun enke, går i sitt åttiende år og bor helt alene langt inne i skogbygda. Småbruket som hun bor på er velstelt med en forholdsvis ny, stor låve hvor det inntil i fjor sto en ku på båsen, Lydias siste. For et par år siden døde mannen og Lydia er nå helt alene. Men 5 voksne barn og mange barnebarn tar ofte turen for å se om henne. Det må være en drøm å komme til en slik plass, på en liten kolle ved et lite skogtjern og bare et stenkast fra grensen.

Det hele begynte liksom av seg selv. Disse små gårdene ble raskt plukket ut som utgangspunkt for kurérvirksomhet og flykningetransport allerede i begynnelsen av krigen. Hos Lydia var de da 7 personer. Hun, mannen og de 5 barna. Den gang var selve hovedhuset mindre enn nå, men kunne ofte huse temmelig mange som skulle over grensen. Enkelte fortsatte etter bare et kort opphold, mens andre lå i dekning noen dager. - Ikke få mennesker passerte denne ruten over til sikkerheten, og det var store summer med penger som gikk med til undergrunnsbevegelsen. Kurertransport av ulike slag gikk jevnlig, oppe til et par ganger i uken.

En del av de mennesker, som ble hjulpet over var virkelig i livsfare ved ytterligere opphold her i landet, mens mange bare »rømte« over av temmelig tynne årsaker.

Uansett av hvilken grunn de passerte grensen - de mennesker som hjalp til med klær, mat og følge, utsatte seg for store påkjenninger, fysisk og psykisk.

Denne trafikken hos Lydia gikk trutt og ofte inntil 1942, da raknet det hele.

Lydias mann ble arrestert, mens Lydia og de 5 barna kom seg helskinnet over grensen. Bare det nødvendigste ble det tid til å ta med og det var ikke lett for en mor med 5 barn plutselig å finne seg på fremmed jord. Men de

29. august i Vejle. Vejle kommune hejste fra morgenstunden flaget på halv stang ved en mindesten, som kommunen har overtaget fra den tidligere Hover kommune. Det skete i anledningen af 35 års-dagen for tyskernes overtagelse af regeringen i Danmark. Her ses fra venstre Chr. Brodersen, Alfred Jensen og stadsingeniør Jørgen Blok fra flaghejsningen i den lille mindelund på Høgsholtvej. Stedet ligger i nærheden af godset Leerbæk i Grejsdalen mellem Vejle og Jelling, Leerbæk beboes af den berømte Thomas Dinesen.

greide det, takket være deres kontakt ved grensen og de mennesker som hjalp dem på den andre siden.

Åregik gikk, freden kom og da reiste alle hjem til det sted de engang forlot. For Lydia og hennes familie var det sårt å komme tilbake til det som en gang var deres hjem.

Etter at de måtte rømme, inntok tyskerne raskt stedet og for deres vedkommende passet gården utmerket som vaktstue. Her var det varme og hvile også for dem som den gang vokter grensen med skarpladde geværer. Det som i begynnelsen av krigen var en av de tryggeste plasser, ble nådeløst forandret til en av de farligste.

Dette stedet kom Lydia tilbake til. En eneste kopp var hele inventaret. Men gleden over å eie en bit av »Mor Norge« den tiden var stor, og de tok med glede fatt på å bygge opp sitt hjem igjen.

Og et hjem er det blitt. Prektige barn har vokst opp og hatt sin ungdom på dette vidunderlige stedet.

Men den nyere tid gis oss også hårde slag. Like ved gården til Lydia ligger en ny, pen enebolig. Bygd opp av unge mennesker - den står nå tom. Skogbygda har ikke lenger muligheter for disse menneskene. De må ha »attåttnæ-

ring« for å kunne eksistere, og veien kan bli lang og dyr. - En leilighet i tettbebyggelsen blir ofte løsningen. Den eneste som ikke har flyttet er Lydia. Her vil hun bo så lenge hun kan og barna er flinke til å besøke henne. Dagen før jeg var der hadde Lions Club gitt henne en Walkie Talkie. Nå er det mulighet for å ta kontakt døgnet rundt, det er alltid en som lytter - en hjelp i ensomheten hvis det skulle trengs.

Hjelp ja, jeg kom også inn på det ordet. - Hadde Lydia mottatt noen hjelp? - Fangerstasjonen som tilkom alle som satt inne under krigen, var bare en dråpe i havet for disse menneskene som skulle ta fatt igjen - Men de greide seg. Med pågangsmot, godt humør og sterke armer bygde Lydia og hennes familie opp et nytt hjem.

Dette er bare en liten historie om et av de fine mennesker jeg har truffet. Lydia, dette eigode menneske som går i sit åttiende år, kan være ett eksempel av mange. Jeg er stolt over å ha lært henne å kjenne.

Ruth Scheve
formann i
Ski Lotteforening
(»Grenselosen«, Norge)

15 NYNAZISTER ANHOLDT

Hamburg 28/8. - Politiet i Hamburg anholdt søndag en gruppe på 15 nynazister, der demonstrerede mod fængslingen af deres »Gauleiter«, en 23-årig tidligere forbundsværnsløjtnant Michael Kühnen. Han fængsledes den 3. august sigtet for at have ledet en kriminell organisation. Anholdelsen fandt sted nogle dage før under en »mindehøjtidelighed« for Adolf Hitler.

Hamburgs indenrigssenator Werner Staek havde på forhånd forbudt søndagens demonstration og havde samtidig meddelt, at militante højreekstremister ikke længere vil få lov til at gennemføre demonstrationer i Hamburg.

MODSTAND MOD TYSK NÅDE FOR KRIGSFORBRYDERE

Europa-rådets S-gruppe rejser sag

Socialdemokratiske medlemmer af Europarådet forbereder en aktion mod den kommende forældelse af krigsforbrydelser i Vesttyskland.

Efter vesttysk lov kan der ikke efter 31. december 1978 rejses tiltale mod krigsforbrydere. Både Israel og Polen har protesteret og krævet, at der fastsættes en ny tidsfrist.

Den vesttyske Forbundsdag har to gange tidligere, i 1965 og i 1969, forlænget forældelsesfristen. Nu er samtlige partier indstillet på, at det må være nok.

De vesteuropæiske socialdemokrater vil presse på for at få Europarådets medlemslande til at ratificere en europæisk konvention fra 1974, der skal forhindre forældelse af krigsforbrydelser. Indtil nu har kun Frankrig ratificeret konventionen.

Den hollandske socialdemokrat Pieter Stoffelen forbereder en beretning, der om kort tid skal forelægges i Europarådets juridiske kommission.

Siden Vesttyskland overtog forfølgelsen af krigsforbrydere, er der rejst anklage mod over 80.000 mennesker, men kun 6.432 er blevet dømt.

I øjeblikket føres der retssager mod 3704 vesttyskere. Blandt dem er 14 fangevogtere fra Majdanek-lejren, der i Düsseldorf er anklaget for udryddelsen af 250.000 jøder.

Formanden for Bayerns kristelig-socialunion, Franz Josef Strauss, har

startet diskussionen om forældelsesfristen med at kræve, at der udstedes en generalamnesti for alle krigsforbrydere.

»Vore modstandere i krigen har heller ikke forfulgt deres krigsforbrydere,« har Strauss sagt i en interview.

Forbundsregeringen er klar over, at forældelsesfristen kan udløse international kritik. Den forbereder en beretning, der skal fortælle udlandet, hvilke skridt Vesttyskland har foretaget overfor krigsforbrydere.

Samtidig er Vesttysklands nabolande blevet opfordret til straks at overgive eventuelt belastende materiale til de vesttyske myndigheder, så der kan rejses tiltale inden 31. december 1978.

I de sidste år har materiale fra Polen ført til, at der er rejst tiltale mod 207 mennesker, og vesttyskerne venter, at der i de kommende måneder kommer materiale nok til omkring 1.000 retssager alene fra Polen.

(Politiken for 5/9)

MANGE DDR LEDERE HAR EN NAZI FORTID

Man skal ikke kaste med sten, når man selv bor i et glashus. Sådan siger et gammelt ordsprog, som chefredaktøren af det østtyske partiorgan Neues Deutschland formentlig er blevet mindet om i den forløbne uge.

Da Filbinger-affæren fik politiske konsekvenser for den baden-würtembergske ministerpræsident, var Neues Deutschland ikke sen med en skadefro kommentar, men nu svarer Vesttysklands største dagblad, Alex Springers Bild igen. Bladet er gået i gang med en afsløring af »den brune centralkomité«.

De to tyske avisers fejde kommer samme uge som den østrigske nazi-jæger Simon Wiesenthal i København bebudede fortsat jagt på krigsforbrydere. Af 150.000 krigsforbrydere er kun 42.000 blevet anklaget, og 33 år efter krigen lever stadig 5 mill. tidligere nazi-medlemmer i Vesttyskland og 1,5 mill. i DDR. - Og det er sværest at følge krigsforbrydernes spor i DDR, for når jeg skriver efter nye adresser, bliver de mig nægtet, sagde Wiesenthal.

MINISTRE

Bilds hensigt med artiklerne er naturligvis at understrege, at ikke alle 17 millioner østtyskere er kommunister med rene stamtavler.

Bladet navngiver 16 centralkomité-medlemmer i det socialistiske enhedsparti som værende oprindelige medlemmer af nazistpartiet. Det gælder bl.a. ministre for videnskab og teknik Herbert Weiz, minister for elektronik Otfried Steger, viceformand for den statslige plankommission Bruno Lietz, og generaloberst Horst Stechbarth. Formanden for DDRs idrætsforbund Manfred Ewald nævnes også.

Selv i Erich Honeckers statsråd findes der tre tidligere nazister, hævder bladet. Det skulle være Heinrich Homann, Willi Grandetzka og Heinz Eichler.

Honecker-regeringens talsmand Kurt Blecha og vicechefredaktøren på føromtalte Neues Deutschland Günther Kertscher har også været blandt nazistpartiets 10 millioner medlemmer, og generalmajor Arno von Lenski, der var med til at skabe den østtyske hær, havde en aktiv fortid i værnemagten. Bild mener, at han var ansvarlig for mindst ét dødsfald og 20 andre terrorhandlinger.

Bild opgiver ikke nogen kilde for sine oplysninger. De her navngivne er alle over 50 år.

Endnu er der ikke kommet noget svar i Neues Deutschland på Bilds artikler.

(Jyllandsposten 4/9 78)

Fangeforskning ved Norges hjemme- frontmuseum

Det vil være kjent for enkelte at Norges hjemmefrontmuseum ligger i startgropen med et prospekt som tar sikte på å samle inn mest mulig informasjon om den delen av norsk motstandskamp 1940-45 som de nordmenn som havnet i nazistiske leire under krigen sitter inne med. Pr. i dag har man ikke særlig mye kunnskap om den enkelte fanges skjebne. Framfor alt vet man lite om hvorfor den enkelte havnet i tukthus eller konsentrasjonsleir. Det er altså spørsmålene om *hvordan og hvorfor* hver enkelt fange havnet bak piggråden som i særlig grad opptar oss. I tillegg er det naturlig å samle opplysninger om den enkeltes erfaringer fra leirlivet.

Professor, dr. philos. Magne Skodvin står for det faglige opplegg, som for øvrigt har vært drøftet internt i museet og også i samtaler med blant andre Olav Brunvand, Bjørn Deichmann-Sørensen, Leif Nordstrand og Georg Rosef (som representanter for fangene).

Undertegnede (cand. philol. høsten 1977 med historie hovedfag) er en blant flere som skal arbeide med prosjektet. Av rent praktiske grunner starter vi med Natzeweilerfangene. Etter hvert henvender vi oss til de

andre fangene også, men før vi kommer så langt, er vi avhengige av å få adgang til visse arkiv.

Vi håper på et best mulig samarbeide med ex-fangene i dette arbeidet, slik at vårt mål kan bli nådd: Å sikre at en vesentlig del av norsk motstandskamp 1940-45 blir nedtegnet og bevart for ettertiden.

Den enkelte fange vil få en personlig henvendelse i posten ved en senere anledning, men det er intet i veien for at man tar kontakt med oss dersom det gjelder ting av spesiell interesse - eller fenomener det av ulike grunner måtte haste med.

Adressen er: Norges hjemmefrontmuseum, Oslo mil/Akershus, Oslo 1 - Tlf. (02) 41 43 79.

Odd Rønning

ORDFØRER I LUBECK STO BAK DØDSDOM OVER NORDMANN

Lübeck (NTB-DAP): Ordføreren i den vest-tyske havnebyen Lübeck er beskyldt for å ha medvirket til to fullbyrdede dødsdommer mot en nordmann og en tysker under den annen verdenskrig.

Ordfører Gerhard Gaul, som nå er medlem av Det kristeligdemokratiske parti, var bisitter ved en marinedomstol under krigen. Den sosialdemokratiske gruppen i bystyret i Lübeck la forleden fram fotokopier av dokumentene fra rettssakene. Dokumentene er funnet i det vest-tyske forbundsarkivet i forbindelse med undersøkelsene omkring Hans Filbingers virksomhet som marinedommer i Norge under krigen.

Sosialdemokratene i bystyret krevde at Gaul holder seg borte fra all politisk virksomhet til beskyldningene mot ham er blitt avklart.

Ifølge sosialdemokratene bidro Gaul til at nordmannen Finn Hauge ble dømt til døden av en tysk marinedomstol i Tromsø 16. februar 1943. Hauge var tiltalt for å ha skadet militært utstyr. Gaul skal ha gått mot en mildere dom over Hauge.

Også i saken mot en tysk matros ved navn Walther Roetcher skal Gaul ha anbefalt dødsdom. Roetcher var tiltalt for desertering og tyveri. Dommen ble fullbyrdet i april 1942 i Wesermünde.

Gaul ble justusminister i delstaten Schleswig-Holstein i 1967 og økonomiminister i 1969.

(Grini-Posten, Oslo)

EN TAK FOR OKTOBERDAGENE

Det lykkedes bladkongen Axel Springer at erhverve det berømte maleri af P. S. Krøyer med motivet: »Sommeraften på Skagen Sønderstrand«. Hans forkærlighed for dansk kunst forklarer han med at henvise til, at han - ganske vist langt ude - er af dansk afstamning.

Da museet i Skagen helst af alt selv erhvervede maleriet, har man været glade for, at Springer har truffet den

beslutning, at skænke billedet til Skagen Museum om 20 år. Indtil da skal det hænge i hans egen samling. Han begrunder sin gestus med at sige, at det sker som en tak for det danske folks indsats i oktoberdagene, da så uendelig mange trak i arbejdstøjet og reddede 6000 af jødisk herkomst til friheden i Sverige.

Foreløbig hænger det omstridte maleri et årstid på museet i Skagen, hvor der er stor tilstrømning for at se det.

SS-MAND DØMT I ØSTBERLIN

Ved en østtysk domstol i Berlin er den tidligere SS-Oberscharführer Herbert Drabant blevet idømt livsvarigt fængsel. Han blev dømt for i det besatte Polen i årene 1942 og 1943 at have deltaget i nedskydning af et stort antal civile fanger.

Ny-(eller gammel) nazisme i Tyskland

Selv om man ikke bør overvurdere eller overdrive spørgsmålet om en ny-nazistisk fare, så er der alligevel grund til at være opmærksom på de tendenser, der findes både i Tyskland og i andre lande som f.eks. Italien og Østrig.

Den tilsyneladende velorganiserede bølge af Hitler-nostalgi er vel delvis en kommerciel fidus, men den bygger på den kendsgerning, at der i ly af nynazismen er et marked for Hitlerrembler- og -billeder, grammofoonplader med Hitlertaler og nazisange o.s.v., selv om noget sådant i henhold til våbenstilstands-aftalen og til forfatningerne i både Øst- og Vesttyskland er forbudt.

DE SENESTE mange nynazistiske provokationer, hærværksaktioner mod mindesmærker for nazismens ofre, SS-stævnerne o.s.v. er synlige beviser for nynazismens eksistens, således som det også fremgik af fjernsynets udsendelse af et engelsk TV-program om nynazismen i august. Problemet er af en sådan størrelse, at en FN-kommission har beskæftiget sig dermed. Kommissionens ordfører, FN-diplomaten Herman Santa Cruz har i denne forbindelse udtalt følgende:

»Jeg kan ikke undlade at bemærke, at der i den senere tid flere steder i verden har gjort sig betydelige kræfter mærkbare, der understøtter en ideologi, der udsprede og i visse tilfælde også praktiseres, som på mange punkter er nær det, der kendetegnede nazismen. Af denne grund bør underkommissionen efter min mening underkaste spørgsmålet om nazismens og fascismens genopståen en særlig undersøgelse.«

JØDISK ENKE BEGIK SELVMORD EFTER TV-FILM OM NAZISTERNE

London 8/9. En 81-årig jødisk enke i London begik i går selvmord efter at have set TV-filmen »Holocaust«, der bl.a. viste scener fra nazisternes anti-semitiske propaganda i 30'erne.

Kvinden, hvis svigerbror og svigerdatter blev dræbt af nazisterne, efterlod sig en seddel, hvorpå hun lakonisk meddelte, at hun ikke ønskede at have noget med denne verden at gøre efter at have set den forfærdelige film. Selv led kvinden ingen overlast under krigen, hvor hun opholdt sig i London.

Den 81-åriges søn oplyser, at hans mor gennem længere tid havde været dybt bekymret for udviklingen i verden.

Da hun for kort tid siden med posten modtog en nyfacistisk løbeseddel, blev hun dybt chokeret, oplyser den 47-årige søn.

DIPLOMATEN henviste herved til en resolution, der vedtoges af FNs generalforsamling i december 1971, og hvori det hed:

»Generalforsamlingen fordømmer enhver tilsynekomst af naziideologi og praksis såvel som racistisk intolerance, hvor de end måtte dukke op.«

De vesttyske myndigheder har ment at kunne registrere 148 højreradikale foreninger med godt 20.000 medlemmer. De udgav (i 1975) 121 publikationer med et samlet oplag på ca. 230.000 eksemplarer. Det største nynazistiske blad er »Deutsche Nationalzeitung« med 94.000 eksemplarer. Det nynazistiske parti NPD, der menes at være på retur, har ca. 15.000 medlemmer.

SS-ORGANISATIONEN HIAG

Udover de nynazistiske partier og grupper er der den store SS-organisation HIAG, der blev dannet kort efter krigens ophør, officielt som en gensidig hjælpeorganisation.

Allerede i 1951 var der organiseret 376 SS-grupper under HIAG. Som leder stod den tidligere SS-Obergruppenführer (dvs. SS-general) Paul Hauser. Og i 1952 holdtes det første SS-stævne i Verden an der Aller, hvor 5000 gamle SS-ere mødte op med SS-generalerne Gille og Steiner i spidsen.

I 1951 var man også begyndt at udgive SS-bladet »Wiking-Ruf«. Dette måske for provokerende navn ændredes senere til »Der Freiwillige«, og det udkommer nu i Osnabrück. HIAG er organiseret i lokalforeninger, der som regel holder medlemsmøder hver måned, ofte i en lokal ølstue. HIAG samarbejder med tilsvarende organisationer i Østrig, Holland og Belgien.

I 1975 holdtes 38 SS-stævner i Vesttyskland, og der arrangeredes en »turistrejse« til Normandiet for at besøge de gamle kampområder.

I 1976 var der »kun« 28 SS-stævner. Desuden arrangeredes et såkaldt europæisk junkerstævne, hvori deltog 600 SS-junkere (officersaspiranter og officerer) fra Tyskland, Østrig, Frankrig, Belgien, Holland, Spanien, Estland, Letland og Danmark.

Den højt dekorerede udenlandske SS-mand, den belgiske fascistleder Leon Degrelle sendte fra sit eksil i Spanien en båndoptagelse med en hilsen, og en anden belgisk SS-officer sendte en hilsen fra - Brasilien. I stævnet deltog den tidligere chef for værnemagtens 12. armékorps, general Walter Wenck og prinsessen af Schaumburg-Lippe.

HIAGs hovedledelse sendte stævnet en hilsen og betegnede det europæiske junkerstævne som en »udtrykksfuld demonstration af den europæiske ånd, som allerede for mere end 30 år levede i vore tropper« (altså i SS!!)

I 1977 var der 33 større SS-stævner. Der var planlagt et par stævner i Østrig, men de blev forbudt af den østrigske regering.

FORBUNDSDAGSMEDLEM SOM TALER

Ved nogle af SS-stævnerne vakte det opsigt, at et medlem af forbundsdagen Hans Wissebach (det kristelige-socialt parti) optrådte som taler, bl.a. i foråret 1977 i Nassau an der Lahn. Han indledte sin tale med ordene: »Jeg står her foran jer som forhenværende frivillig livstandarten« (d.v.s. »SS-Leibstandarte Adolf Hitler«, Hitlers specielle livgarde).

Dagen før stævnet uddeltes i byen flyveblade, hvori det bl.a. blev påstået, at Auschwitz aldrig havde været en tilintetgørelseslejr!

STØRRE HÆDERSGAVER

København 27/9

De årlige hædersgaver til besættelsestidens ofre vil blive foreslået forhøjet med næsten 50 procent, når Folketinget indleder sin efterårssamling, oplyste formanden for Venstres folketingsgruppe, Svend Karlskov Jensen, tirsdag efter et møde i gruppen. Efter forslaget, der vil blive fremsat af justitsminister Nathalie Lind, vil forhøjelsen ske fra den 1. januar. Der vil også ske forhøjelse af de særlige tillæg til invalidepensionister, der blev ofre for tysk mishandling under besættelsen 1940-45.

ISRAEL VIL BELØNNE JØDERNES HJÆLPERE

Vi fortalte i nr. 5 om den israelske mindeinstitution Yad va Shem, der i forbindelse med en højtidelighed i Auschwitz havde tildelt en række polakker belønninger for deres hjælp til jøder under den tyske besættelse.

Mindeinstitutionen er både et museum og et forskningscenter med et stort

arkiv med dokumentarisk materiale om, hvad der skete med Europas jøder under nazismen og 2. verdenskrig.

Alle synagoger i Europa er blevet bedt om at være behjælpelig med fremskaffelse af oplysninger, bl.a. om dem, der rundt om i landene aktivt har deltaget i hjælpen til jøderne. Foruden Norge og

Indgangen til mindehallerne i Yad va-Shem er designet af kunstneren David Palombo.

Døgnet rundt brænder der hele året levende lys ved mindstederne.

Danmark, hvor befolkningen gjorde alt for at redde de jødiske medborgere, så ved vi, at det samme delvis var tilfældet i Polen, men også i lande som Italien, Rumænien og måske især i Bulgarien fik jøderne i vidt omfang hjælp af befolkningen. Og alt dette er man altså nu ved at undersøge.

Ved museet i Israel findes også et mindekapel, hvor der brænder evig ild, og hvor væggenes og gulvets inskriptioner fortæller om de steder, hvor jøder blev likvideret.

Æsker med aske fra ofre i Treblinka dødslejr bringes til mindehallerne af professor Jacob Shenkman, tidligere medlem af undergrundshæren.

ERIK EMBORG EXPORT 4 DK 9000 AALBORG DENMARK
TELEPHONE 08-1312 33 CABLE ERIKEM TELEX 69763 ERIKEM DK

Your Food Specialist

Museets underdirektør Eytan Barhon fortæller, at der næsten hver dag holdes en eller anden mindehøjtidelighed i kapellet. »Der skete jo så meget gennem så mange år, at der næsten altid er en gruppe, som har noget at mindes, og som kommer her for at holde deres højtid«.

Og man er nu uden for kapellet ved at anlægge en have. - Til minde om de børn, som blev ofre for den nazistiske antisemitisme. Alene i Theresienstadt var der 15.0000 børn under 14 år. Hundrede kom levende ud igen.

Odense Friskole

Hjallesevej 2 . 5000 Odense
Tlf. (09) 12 15 71

BØRNEHAVEKLASSE
1.-10. SKOLEÅR

K. Fauerby,
skolebestyrer.

Fortæl en kvinde, at hun er smuk, og djævelen vil gentage det for hende 10 gange.

Italiensk ordsprog

Man skal være forsigtig med sine udtalelser.

Det kommer an på, hvad man siger, hvorledes man siger det, hvor man siger det og til hvem man siger det.

Otto Weiss

GODT AT VIDE

Vi vil under denne overskrift lejlighedsvis søge at bringe forskellige praktiske oplysninger m.m. af interesse for vore fangekammerater. Vi vil - efter evne - også under denne rubrik søge at besvare spørgsmål fra læserne, dog fortrinsvis spørgsmål af almen interesse.

Invaliddepension

Til invalidepensionister udbetales der udover grundbeløbet et invaliditetsbeløb. Er pensionisten tilkendt mellemste eller højeste pension, har han/hun ret til et invaliditetsbeløb, for tiden 759 kr. pr. måned. Er det et ægtepar, som begge er invalidepensionister og får invaliditetsbeløbet, udbetales dog kun 607 kr. til hver.

Er man tilkendt laveste invalidepension, udbetales kun det halve invaliditetsbeløb.

Invaliditetsbeløbet er ikke indtægtsreguleret, dvs. at det i praksis skulle blive udbetalt, uanset hvor store indtægter pensionisten i øvrigt har ud over invalidepensionen. Hertil kommer, at invaliditetsbeløbet er skattefrit.

Baggrunden for dette beløb er, at når et menneske er så sygt, at der kan tilkendes invalidepension, regner man med, at lidelsen medfører særlige udgifter.

Erhvervsudygtighedsbeløb

Invalidepensionister med højeste pension vil kunne få udbetalt et erhvervsudygtighedsbeløb. Da erhvervsudygtighedsbeløbet er en slags erstatning for tabt erhvervsindtægt, beskattes beløbet som almindelig indtægt.

Ny mulighed for tilskud til rekreation

Da de danske sygekasser ved lov blev ophævet i 1973, oprettedes et fond, hvis formål var at oprette hjerte- og kredsløbssanatorier. Fondens ledelse er imidlertid blevet klar over, at der kan gå lang tid, før der er basis for oprettelse af sådanne sanatorier til erhvervs-mæssig revalidering af folk, der rammes af hjerte- og kredsløbslidelser.

En del af fondens afkastning vil derfor nu blive brugt som tilskud til individuelle kur- og rekreatiønsophold på

godkendte kur- og rekreatiønsinstitutioner herhjemme og i udlandet.

Betingelsen for at få tilskud er, at der sker henvisning fra bedriftslægen på ens arbejdsplads, eller af den praktiserende læge, man sædvanligvis benytter eller fra et hospital, hvor man er eller har været indlagt.

Tilskud er forskellige, afhængig af bl.a. om der ydes tilskud fra anden side. Også de lægelige udtalelser og de sociale og økonomiske forhold spiller ind.

Der er foreløbig fastsat et maksimum på 3000 kr. Der er i ganske særlige tilfælde mulighed for større tilskud, f.eks. ved langvarige ophold, eller hvor forholdene gør det nødvendigt, at ægtefællen kommer med som ledsager. Alle kan søge om tilskud. Ansøgningsskemaer fås ved henvendelse til Sygekassernes Fond af 31. marts 1973, hvis sekretær er: K. Stribolt Nielsen, Østervang 68, 4000 Roskilde.

Båndoptagere til handicappede

Blinde og stærkt svagsynede kan få udlånt en båndoptager. Der kræves en erklæring fra en blindekonsulent om, at man på grund af nedsat synsevne har behov for at kunne afspille lydband.

Ansøgning og nærmere oplysninger fås hos den stedlige social- og sundhedsforvaltning. Der kan også gives tilskud til reparation og vedligeholdelse af båndoptagere.

Personer med andre former for handicap har i særlige tilfælde også mulighed for at låne en båndoptager, f.eks. hvis man på grund af lammelse, amputation eller lignende ikke er i stand til at holde

en bog. I disse tilfælde kan der også gives en særlig tilladelse til at låne lydband fra Statens bibliotek for Blinde.

Lommepege på plejehjem

Pensionister, der kommer på plejehjem, bevarer den fulde pension i den måned, man kommer på hjemmet. Derefter udbetales der kun »lommepege« til personlige fornødenheder, medens resten af pensionen bruges til delvis dækning af udgifterne ved opholdet.

Lommepegebeløbet var pr. 1. april 1978 305 kr. pr. måned til personer over 60 år og 366 kr. pr. måned til personer under 60 år.

Bernadottegården

Kammerater fra fange- og modstandsbevægelsen kan optages på de med Bernadottefondens hjælp oprettede plejehjem, »Bernadottegården«, i Roskilde og Hadsund.

Henvendelse om eventuel optagelse eller yderligere oplysninger kan rettes til følgende:

Bernadottegården i Roskilde: Bestyrelsens formand Jacob Jensen, »Fabianhus«, Tingvej 4, Esrum, 3230 Græsted, tlf. (03) 29 01 49 og (03) 29 03 16.

Bernadottegården i Hadsund: Forstanderinde Bente Petersen, Bernadottegården, Hadsund, tlf. (08) 57 30 33.

Kammeraternes Hjælpefond

*er raske kammeraters hilsen
til de syge*

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

Fra Sammenslutningens bestyrelsesmøde i september:

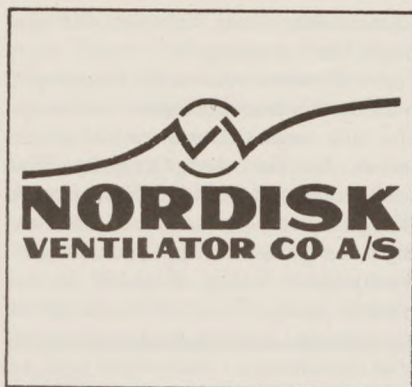
Der blev aflagt beretning fra en række udvalg. Det oplystes herunder, at der nu er tegnet godt 2600 abonnenter på bladet. Det er et godt resultat, men der kan og må stadig tegnes nye abonnenter. At det er muligt, ses af, at der er tegnet over 100 abonnenter, der ikke tidligere fik hverken »Gestapofangen« eller »Pigtraad«.

Formanden oplyste, at man i samarbejde med F.V. vil søge udvirket, at der skaffes mulighed for en videreførelse af Frihedsfondens arbejde under en eller anden form efter 1980.

Det oplystes, at socialminister Eva Gredal i august havde aflagt et flere timer langt besøg på Bernadottegården i Roskilde.

Man drøftede mulighederne for at finde en ny form for kammeratskabsaftenerne i København.

Neuengammeferien oplyste, at der har meldt sig ca. 50 deltagere til Meppen-turen i år.

Sachsenhausenforeningen oplyste, at den ventede bog om Sachsenhausen kan forventes i løbet af efteråret.

Ved højtideligheden den 16. september i Stockholm i anledning af 35-året for drabet på Bernadotte, repræsenteredes Fangesammenslutningen af Bernth Johannesson, Poul Nielsen og Arnold Jensen. Endvidere deltog Ove Lembcke sammen med repræsentanter for jyske medlemmer af Gestapofangerne. Højtideligheden vil senere blive omtalt her i bladet.

Det oplystes, at Erhvervshæmmede nu opretter en sydjysk afdeling for trekant-området Kolding-Vejle-Fredensborg.

BUCHENWALD

Vi holder det traditionelle og festlige andespil tirsdag den 28. november kl. 19,30 i Kantinen på Politistationen i St. Kongensgade 100.

Kammerater fra andre fangeforeninger er som sædvanlig velkomne til at deltage. Mød talrigt frem. På gensyn.

Bestyrelsen

ERHVERVSHÆMMEDE

Generalforsamling i København

Mandag den 30. oktober, kl. 19,30 afholder De Erhvervshæmmedes afdeling i København sin halvårige generalforsamling i Havnerådssalen på Københavns Rådhus.

Alle medlemmer bedes møde op. På generalforsamlingen kommer såvel de sociale som de organisatoriske problemer til debat - ligesom valg for de kommende to år finder sted.

Der bliver nok at tage vare på.

Bestyrelsen

Sjællandsafdelingen nu 285 medlemmer

Lørdag eftermiddag den 9. september afholdt Sjællandsafdelingen generalforsamling i Ganløse. På Ove Laursens mark havde kammeraterne fra Helsingørsk opstillet et stort 4-mastet telt, der med nød og næppe kunne rumme de 104 deltagere.

Formanden, Ove Laursen, omtalte i sin beretning det store arbejde med opbyggende virksomhed i forbindelse med erstatningssager. I det forløbne år er 50 sager ført igennem til afslutning. Det nedsatte udvalg, der har til opgave at udarbejde en pjece med råd og vejledning til såvel nuværende som kommende rentenydere, har endnu ikke afsluttet sit arbejde. Det blev oplyst, at afdelingen nu har 285 medlemmer.

Der var livlig diskussion efter formandens beretning, og der blev fra alle sider udtalt anerkendelse af den store personlige indsats, som Ove Laursen udfører i de sociale sager. Jakob Jensen gav en udførlig orientering om arbejdet i Sammenslutningens lovudvalg.

Der blev fremsat en række forslag til effektivisering af afdelingens virksomhed, herunder etablering af et mødested i Helsingørsk. Det blev vedtaget at lade bestyrelsen arbejde videre med disse idéer. Der var stor bekymring over meddelelsen om, at Frihedsfonden har besluttet at indstille sin virksomhed i 1980. Man vedtog at rette en henvendelse til fondens bestyrelse med en indtrængende anmodning om at tage denne beslutning op til ny overvejelse. Der vil også i årene efter 1980 være behov for Frihedsfonden.

Alle valg var genvalg, og afdelingens bestyrelse er herefter sammensat såle-

des: Ove Laursen (formand), Ernst Jakob Jensen (næstformand), Willy Jensen (kasserer), Bernth Johannesson (sekretær) og Walther Christiansen.

Da generalforsamlingen var afsluttet, gik man over til den festlige del af sammenkomsten. Menuen var spidstegt lam med tilbehør, og kammeraterne fik mulighed for på nært hold at opleve, hvorledes spidstegning over åben ild finder sted. Efter indtagelsen af det solide måltid var der lejlighed til dans på grønsværen, sang omkring det store lejrbrål og hyggelig snakken ved de mange borde i teltet. Til trods for, at vejrguderne ikke var arrangementet venligt stemt, blev det en særdeles vellykket fest. Det blev midnat, førend de sidste kammerater drog af gårde.

bj

NEUENGAMME

FORENINGENS POLENSREJSE 79

Rejsen til Polen vil blive foretaget i dagene fra 31/3-79 til 7/4-79.

Prisen for rejsen bliver for dobbeltværelse 1285 kr. og for enkeltværelse 1495 kr. I prisen er indbefattet rejsen, hotelophold på 1. klasse, pension, visum og kahyt på udrejsen. Bussen eller busserne starter fra Thisted, og man kan stige på undervejs, og turen ender igen i Thisted.

Tilmelding til rejsen skal være foretaget inden den 1. november ved betaling af 200 kr. pr. person à conto, og restbetaling skal være indbetalt den 1/2 1979.

uno-X

Bensen Fyringsolie

De første 50, der tilmelder sig, er sikre på rejsen, for de næste skal mindst 30 melde sig, for at fylde bus nr. 2. Så vil man med på denne store rejse, er det om at melde sig hurtigt.

Tilmelding til turen på girokort vil blive nummereret efterhånden, som de kommer til kassereren, så vi ved, når 50 er tilmeldt, og de næste står så på venteliste, til 30 har meldt sig. Rejsen bliver sikkert hurtig overtegnet.

Foreningen kan love en meget spændende og oplevelsesrig rejse. Rejsebrev vil blive udsendt til dem, der tilmelder sig, og alle oplysninger om rejsen kan fås hos Mogens Pedersen på tlf. 03-78 12 04, hver dag efter kl. 12,30.

Medlemmer fra andre foreninger er velkomne til at deltage.

REJSEPLAN

Afrejse den 31/3 Tuborg kl. 23,00. Start fra Thisted og påstigningssteder vil blive meldt.

Den 1. april ankomst til Swinoujscie kl. 8,30. Kørsel til Poznan, overnatning, ankomst kl. ca. 14,00, byrundtur m.m.

Den 2. april kørsel til Warszawa, hotel, ankomst ca. kl. 13,00. Om aftenen evt. polske kammerater som gæster.

Den 3. april kørsel til Lublin, besøg i Majdanek, heldagstur med ophold undervejs.

Den 4. april byrundtur i Warszawa, besøg i Pawiak-fængslet, Gestapohovedkvarter. Ghetto mindesmærket, mindesmærket for den ukendte soldat.

Den 5. april fredag.

Den 6. april afgang fra Warszawa til Szczecin, overnatning på Hotel Reda.

Den 7. april fra Szczecin til Swinoujscie, afsejling kl. 11,00, ankomst Tuborghavn kl. 21.

VELLYKKET FÆRD TIL LEJRENE VED EMS-KANAL OG NEUENGAMME

Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme foretog i dagene 9. og 10. september sin årlige færd til lejrene ved Ems-Kanal og Neuengamme. I turen deltog 42 kammerater fra bl. a. Thisted i nord, Århus, Kolding, Kibæk, Odense, Frederiksværk, Hundested, København og Vordingborg i syd. Så det kan siges, at alle dele af riget var repræ-

senteret.

ÆLDSTE DELTAGER 84 ÅR

Ældste deltager var den 84 årige Peter Lassen fra Odense, der sammen med sin søn, Hans Kristian, havde overlevet lejren i Versen, og det var første gang siden 1945, at far og søn genså denne lejr.

Halvdelen af deltagerne foretog rejsen i bus. Hvorfor billigjorde transportomkostningerne betydeligt. Flere, der ellers selv plejer at sidde bag rattet, udtalte, at de syntes, at det var en stor fordel at køre i bus og slippe for det anstrengende job, det er at føre bil den lange vej til Meppen. Man rystes også mere sammen på en bustur, får tid til at snakke sammen på vejen, og der bliver også lejlighed til at bruge stemmen.

SOLEN SKINNEDE...

Vi var sådan set heldige med vejret. Lørdag, da vi startede fra Meppen mod Dalum kl. 10, skinnede solen, og det var lunt septembervejr. Vi havde den glæde, at formanden for vor tyske broderorganisation August Baumgarte fra Komitee der Moorsoldaten fulgte med os på færd. På kirkegården i Dalum talte Axel Lauritzen, der har været i denne lejr i 1945. Foreningens krans blev nedlagt af Inger Kaasbøl.

Fra Dalum fortsattes til lejren ved Versen. Her er kirkegården blevet helt omlagt og sat i stand. Ved indgangen er rejst tre store plader med navne på en række af vore kammerater fra andre nationer, der ligger begravet her. Men navnene på de otte danske, som fandt deres sidste hvile her, er ikke nævnt. Dette vil Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme søge at råde bod på.

OTTE DANSKE FRA VERSEN VAR MED

Otte af turens deltagere havde været fanger i Versen-lejren i 1944/45 og mødtes her på dette sted, en af Neuengammes værste arbejdskommandoer. Ved mindesmærket talte turens alderspræsident, den 84-årige Peter Lassen fra Odense. Han talte bevæget om tiden i lejren og skildrede bl. a., hvordan han havde været med til at begrave sin bedste ven på dette sted, hvor vi nu stod. Foreningens krans blev nedlagt af Peter

Lassens søn, Hans Kristian, der også havde været fange her.

Fra Versen fortsattes til Esterwegen, hvor der holdtes middagshvil undervejs. Her talte August Baumgarte ved mindestenen for Carl von Ossietzky. Han takkede de danske, fordi de år efter år besøgte lejrene ved Ems-kanal. Han omtalte den stærke aktivitet, der foregår i Vesttyskland i dag af gamle og nye nazister og appellerede til de danske om at slutte op i kampen mod nynazismen. Ved monumentet i Esterwegen talte Arnold Jensen, Kibæk, og foreningens krans blev nedlagt af Arnold Jensens søn, Hasse.

Fra Esterwegen gik turen til Delmenhorst, hvor alle blev indlogeret på hotel Goldenstedt. Her holdtes en vellykket fællesspisning, hvor vi blev budt velkommen af den lokale afdeling af VVN. I aftenens løb blev der holdt en række taler, og der blev også tid til kammeratligt samvær.

Søndag morgen gik turen tidligt afsted for at mødes ved monumentet i Neuengamme. Det var rigtigt Neuengamme-vejr med silende regn. Her var mødt mange tyske kammerater fra bl. a. organisationen af forfulgte socialdemokrater, Vereinigung der Antifaschisten und Verfolgten des Naziregimes (VAN) og fra den vesttyske Neuengammeforening, og vi havde den glæde, at også mange unge tyskere havde givet møde.

BERNADOTTE MINDES

Ved monumentet bød foreningens formand Holger Grome de mange fremmødte velkommen. Herefter talte foreningens sekretær N. O. Køster, der bl. a. omtalte katastrofen i Neustädterbugten, hvor 7000 fanger fra Neuengamme omkom i krigens sidste timer og udtalte: ----

- Havde vor redningsmand, greve Folke Bernadotte, ikke fået os ud af Neuengamme den 20. april 1945, havde de skandinaviske fanger også været om bord på skibene i Neustädterbugten. Det er i denne måned 30 år siden, at Folke Bernadotte blev myrdet af terrorister i Palæstina. For os, der havde mødt Bernadotte i vort livs vanskeligste periode og set, med hvilken foragt han behandlede vore bødler, SS-folkene, var det uforståeligt. Havde Bernadotte levet og gennemført sin mission i Mellemøsten, havde meget sikkert set anderledes ud idag. Vi har hyldet Bernadottes minde ved at give vore plejehjem i Hadsund og Roskilde hans navn.

Ved monumentet i Neuengamme nedlagde Dagmar Mørk Jensen fra Thisted foreningens krans. Der nedlagdes også kranser ved mindeparkens Danmarkssten og på krematoriepladsen.

Efter højtideligheden samledes deltagerne i VANs lokale i Bergedorf, hvor man talte med de tyske kammerater. Efter samværet tog vi afsked og turen gik hjem til Danmark med løftet om atter at mødes til næste år. N. O. Køster.

NORS

Til vennerne på Nors Hovedgård

Min hustru og jeg vil gerne sige jer tak for en uges dejlig ferie i det skønne Thy. Opholdet på Nors Hovedgård var, takket være jeres indsats, en vidunderlig ferie, hvor vi hyggede os med de andre beboere, som var vi een familie. Værelserne, opholdsstuer, køkken, alt var i den skønneste orden, og ikke mindst Viggo gjorde, at vi følte os dejlig hjemme.

En stor oplevelse var også en aften, hvor vi var samlede med lokale venner, Segel fra Nørre Vorupør og Fam. Otto Laugesen fra Mors samt flere andre.

Vi kan på det varmeste anbefale at holde ferie på dette dejlige sted, og siger hermed tak til jer for det store arbejde og initiativ, der har gjort det muligt for os at opleve disse dejlige dage.

Med de venligste hilsener til alle, vi mødte. Anna og Leo Gurewitsch, Vintergækvej 22 I, 2770 Kastrup.

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

KORT OVER DET NYE RYVANGEN

Kammeraternes Hjælpfond har fremstillet en affotografering af arkitekterne Edith og Ole Nørgaards tegning af det nye Ryvangen. Den udvidede minde-lund betyder en tredobling af det oprindelige areal. Tegningen foreligger i et format, der er omtrent som 2 gange A4. Den fremtræder i en redaktionel bearbejdelse.

Arkitektens redegørelse over hele parken er indarbejdet i kortets venstre side. Fremstillingen er sket i offsettryk og står meget klart.

Man får lettest tegningen ved at indbetale 5 kr. pr. stk. til giro 9 12 80 85, Chr. Winthers Vej 1, Silkeborg. Man får derefter det bestilte portofrit tilsendt.

Frihedsmuseet mangler penge og plads, men ikke publikum

Statens museumsfaglige råd er ved at undersøge Nationalmuseets fremtid og mål. Frihedsmuseets leder Jørgen H. Barfoed har i en udtalelse til rådet bl.a. om Frihedsmuseet sagt, at det er »et mindesmærke og et døende museum, der ikke kan leve op til de krav, der med rimelighed kan og bør stilles til en levende og arbejdende del af Nationalmuseet.«

Lokalbladet »City Avisen«, i hvis område museet ligger, siger, at det er den barske virkelighed. Hvis museet skal klare sig med de nuværende bevillinger og den nuværende plads, vil det kun kunne anses som en udstilling.

Frihedsmuseet er skabt dels ved resterende midler fra modstandsbevægelsens tid og dels ved midler fra en indsamling.

Det blev ved indvielsen i 1957 skænket som gave til Nationalmuseet af en komite, hvis formand var nu afdøde redaktør Aage Schoch, der sammen med en række af komiteens øvrige medlemmer havde været medlemmer af Frihedsrådet.

TRODS museets succes fra starten havde man nok regnet med, at besøgstallet ville dale efterhånden. Men Jørgen Barfoed fortæller, at museet har bevaret det

imponerende besøgstal på over 150.000 om året, og Barfoed fortsætter: »Faktisk står vi i den situation, at museet er blevet så populært, at de afstukne rammer sprænges, og vi står overfor en katastrofal situation, hvis ikke tingenes tilstand snart forandres.«

I 1976 fik museet principiel tilslutning til udvidelse på 400 kvm, og projektet blev godkendt af både Naturfredningsforeningen og Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse. Nationalmuseet var positiv på visse økonomiske vilkår. Planen skulle også forelægges Akademirådet, og her gik professor Palle Schmidt imod planen, der så faldt til jorden. Jørgen Barfoed siger lidt bittert, at det »forekommer at være en særdeles udemokratisk fremgangsmåde, at en mand kan vælte tre foreningers tidligere vedtagelse. Man må desuden tage i betragtning, at Akademirådet udelukkende har rådgivende myndighed.«

I DE SENESTE ÅR har Foreningen Frihedsmuseets Venner ydet museet en væsentlig støtte, der har sikret en del af de udadvendte aktiviteter. Jørgen Barfoed peger i denne forbindelse på, at museet i stor udstrækning virker som infor-

Chr. Jensen

Chartering- & shipagency ltd.

77, Store Kongensgade

DK-1264 Copenhagen K

DÆKKO

PRESENNING KOMPAGNI %s

Tlf. 01 - 28 80 60

Hoveddepot:

Kablejevej 32-34

2700 København

Brønshøj

mationscentral og bl.a. har leveret historisk materiale til Danmarks Radio og TV. Barfod peger også på, at det vel ikke kan være meningen, at dette informationsarbejde, der også omfatter mange skoler, skal sikres ved private midler.

Af museets aktiviteter i den seneste tid kan nævnes, at der her i efteråret har været en særlig udstilling om 29. august. Hertil kommer de mange foredrags- og filmaftener, der stadig organiseres af Foreningen Frihedskampens Venner. Indmeldelse i denne forening kan ske ved henvendelse i museet enten personligt eller på telefon (01) 13 77 14. Det koster 30 kr. om året, og så er man med til at støtte museet.

FOREDRAG

I serien af foredrag i Foreningen Frihedsmuseets Venner var man i september nået frem til redaktør E. Blytgen-Petersens foredrag om besættelsestiden, set fra London. Det blev med udgangspunkt i et Churchill-citat »Uden kendskab til fortiden ingen fremtid« et underholdende causeri om Blytgen-Petersens personlige baggrund og senere virksomhed under hele krigen i England.

Senere på måneden holdt dr. phil. H. Kirchhoff foredrag om august-oprøret i 1943.

Mandag den 2. oktober kl. 20 åbnedes en kunstudstilling med værker af kunstnerinden Olly Ritterband i anledning af 35-året for aktionen mod jøderne i Danmark.

Mandag den 30. oktober fortæller direktør Bo. Bramsen om 6 uger i Horserød i 1943. Og mandag den 13. november kl. 20 taler flyveleder Ove Hermansen om RAF-angrebet på Shell-huset i 1945.

29. AUGUST

I anledning af 35-året for Danmarks Nejl til besættelsesmagten åbnede Frihedsmuseet den 29. august i år en særudstilling, der fortalte om de begivenheder, som førte op til den danske regerings tilbagetræden den 29. august 1943.

Frihedsmuseet var i øvrigt åbent både om dagen kl. 10-16 og om aftenen kl. 19-22, hvor museet var illumineret med fakler.

Herudover blev der kl. 14,00, kl. 20,00 og kl. 21,00 over alle museets højtalere bragt en specialudsendelse,

som indeholdt den tyske proklamation om undtagelsestilstand i hele Danmark samt kommentarer hertil fra England og USA, således som man hørte dem fra BBC i 1943.

FRA REDAKTIONEN

BLADET FOR DECEMBER

Vi vil forsøge ikke at kolliderer med juletravlheden.

Redaktionen vil gerne gøre en indsats for, at bladet for december rykkes frem, så det udkommer den 10. december mod som planlagt den 15.

Der er i julemåneden et vældigt arbejdspress såvel i trykkeriet som hos postvæsenet, og det vil være en fordel, at vi gør, hvad vi kan for ikke at komme i klemme i dette ræs.

Alle medarbejdere bedes derfor fremsende tekst og billeder til den 10. november. Samtidig ville vi gerne forespørge, om ikke foreningerne kunne tænke sig at lægge en årsplan for arrangementerne. Alene det, at medlemmerne i god tid kender dato og mødested vil være en god hjælp for planlægningen, og erfaringsmæssigt er det meget svært at få et blad ud på en bestemt dato.

Naturligvis kan ikke alle enkeltheder fastlægges lang tid i forvejen, men rammerne kunne nok fastlægges. Så kan enkelthederne bringes i de aktuelle oplæg til arrangementer.

AF BREVE TIL REDAKTIONEN

Tak for bladet, som jeg altid læser med taknemlighed.

I.J.

Til redaktøren.

Først tak for dit store arbejde med bladet. Jeg er meget glad for, at bladet fortsætter som et bindeled mellem os fanger fra 1940/45.

De bedste hilsener og ønsket om en god fremtid for VORES blad sender

KMP.

Jeg glæder mig over at gennemlæse bladet fra først til sidst. Denne blanding af tilbageblik og nutidig information er ganske fortræffelig og belærende, også for mig, som jo selv har oplevet tiden både før, under og efter besættelsen.

Th.

KOLLEGIERNE

DE NI 4. MAJ KOLLEGIER

4. Maj Kollegiet i Esbjerg

Vardevej 78, 6700 Esbjerg, tlf. (05) 12 34 23.

60 værelser.

Efor: Forretningsfører S. P. Nielsen.

Formand: Viceborgmester A. K. Nielsen.

4. Maj Kollegiet i Horsens

Geneesgade 1, 8700 Horsens, tlf. (05) 62 18 14.

40 værelser.

Efor: Kriminalass. Jens Sørensen,

tlf. (05) 62 21 72.

Formand: Ingeniør Carl Kjergaard Petersen,

tlf. (05) 62 29 84.

4. Maj Kollegiet i København.

Frederiksberg Bredgade 13 b,
2000 København F. tlf. (01) 87 44 41.

66 værelser.

Efor: Professor, dr. phil. Kristof Glamann.

Formand: Landsretssagfører, major Svend Truelsen.

4. Maj Kollegiet i Marstal.

Fjerde Majstræde 1, 5960 Marstal.

40 værelser.

Efor: Navigationslærer Erland Hansen, tlf. (09) 53 11 87.

Formand: Navigationsskolebestyrer P. E. Paalsson, tlf. (09) 53 10 75.

4. Maj Kollegiet i Odense.

Østerbæksvej 91, 5230 Odense M.

tlf. (09) 12 90 05.

83 værelser.

Efor: Stefan Rička.

Formand: Kredslæge Erik Lage.

4. Maj Kollegiet i Tønder.

Ribe Landevej 20-26, 6270 Tønder.

tlf. (04) 72 12 59.

30 værelser.

Efor: Ekspeditionssekretær Ib Thorup

Formand: Kontorchef Eugene Ibsen.

4. Maj Kollegiet i Åbenrå.

Møllemerisk 1, 6200 Åbenrå,

tlf. (04) 62 17 70.

35 værelser.

Efor: Kriminaloverbetjent Hugo Hansen.

Formand: Amtskontorchef J. P. Caspersen.

4. Maj Kollegiet i Aalborg,

Hassersigade 8, 9000 Aalborg,

tlf. (08) 12 32 31.

42 værelser.

Efor: Redaktør N. A. Eigenbroth.

Formand: Konsul, vinhandler Sigurd Müller.

4. Maj Kollegiet i Århus,

Fuglesangsallé 24, 8210 Århus V,

tlf. (06) 15 62 68.

60 værelser.

Administrator: Ole Kornmaaler.

Formand: Læge K. Seyer-Hansen,

tlf. (06) 17 54 57.

Samarbejdsorganet kaldes Kollegierådet. Dets formand er redaktør Niels A. Eigenbroth, Aalborg.

Tønder

Det hidtidige eforpar på 4. Maj-Kollegiet i Tønder med virkning fra 1. september d.å. er afløst af Dorit og Ib Thorup.

Den 29. august tog nuværende og tidligere kollegianere afsked med Gerda og Ludvig Nielsen ved en hyggelig sammenkomst på kollegiet.

MINDEORD

EN AF DANMARKS VENNER

Generalsekretær, dr. phil. Borghild Hammerich, Oslo, er død, 77 år. Under krigen var Borghild Hammerich fra norsk side blandt initiativtagerne til den store danske hjælpeaktion til Norge, den såkaldte danskehjælp, der omfattede mere end 32.000 tons fødevarer.

I 1946 var hun med til at danne fonden for dansk-norsk samarbejde, der har til formål at fremme forholdet mellem landene på det kulturelle område.

Og hun var gift med kommandør Carl Hammerich, der omkom ved bombeangrebet på Gestapofængslet i Shell-huset.

Herhjemme har vi vist aldrig helt forstået, hvad »Dankehjælpen« egentlig betød for nordmændene, men det siger noget, at man i Norge nævner Borghild Hammerichs indsats på linie med Fridtjof Nansens og Folke Bernadottes.

BØGER

Chr. Brønnum:

Men kloden blev mere rød.

— Malersvends oplevelser i dansk internering. — Hos Gestapo i Århus arrest. — I tysk koncentrationslejr. — Hjem over Sverige. — Og et par tilføjelser. — 211 s. — Ill. — Forlaget Valde, Hjørring.

Vi er jo i et »jubilæumsår«, og det bringer altid en del litteratur for dagen. I denne forbindelse drejer det sig om besættelsestiden.

Forf. blev taget af dansk politi d. 22. juni 1941, altså dagen for krigsudbruddet mellem Tyskland og Sovjetunionen. Han hørte til kommunisterne, og det er meget væsentligt at være klar over dette forhold, fordi det helt igennem er bestemmende for hans såvel personlige som politiske og livsanskuelsesmæssige vurderinger. Han blev altså taget, trods det lokale danske politis protest. Et par måneder senere gik turen til Horserød, som »sammenlignet med KZ-lejrene i Tyskland« var et »paradis«. Efter et flugtforsøg førtes han til Vestre Fængsel og derefter påny til Horserød i oktober 1942. Herfra flygtede han i august 1943, men blev påny fanget i juni 1944 og kom til Frøslev, Neuengamme, Hannover-Stöcken, atter til Neuengamme og derfra til Sverige — og så hjem til Danmark.

Det er altså de ydre rammer. Indholdet har han formået at skildre på en særdeles levende måde. Det gælder både de forskellige fangenskaber og kampen i den illegale tid i den danske modstandsbevægelse i de perioder, hvor han var en fri mand.

Og om livet i den tid beskriver han således: »Jeg kom i denne periode i alle kredse af vort folk, rige og fattige hjem. Hvad man var, eller hvorfra man kom, var i denne tid af underordnet betydning, her drejede det sig udelukkende om for eller imod«. Hertil føjer han nogle bemærkninger, der klart viser hans særlige, kommunistiske indstilling: »Men Atlantpagt, forholdet til Vesttyskland og nynazismen er milepæle bort fra det, modstandsarbejdet stod for.« Han giver et virkeligt dækkende billede af oplevelserne i de forskellige fængsler og fangelejr, som han måtte igennem, man kender det igen ud fra egne erfaringer, selv om der også er forskelle, f. eks. kan jeg da sige, at min oplevelse af juleaften i tysk KZ-lejr formede sig helt anderledes end forf.s. Der var nemlig også lyspunkter midt i alt det forfærdelige, man oplevede! Forf.s juleaften var en skrigende modsætning til min, hvor vi danske fanger rent ud sagt oplevede en skøn stund!

Det er håbløst at gennemgå bogens enkeltheder og dermed også de bidrag, som er ydet af flere andre, som var med i modstandsbevægelsen.

Den være hermed anbefalet på det bedste for dem, der er interesseret i dette stykke Danmarkshistorie, unægtelig enestående i vort folks lange levetid.

Paul Holt.

P.s. Desværre foreligger bogen i en lidt vel særpræget udgave, idet bogens blade falder fra hinanden under læsningen. Men det er altså en opfordring til læseren om at sørge for, at den kan blive indbundet og dermed sikret en længere levetid, så også den yngre generation kan få udbytte af den. Den er i god forstand både umiddelbart fængslende og meget lærerig!

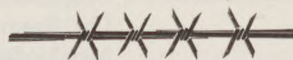
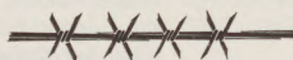
P.H.

ANTON LASSENS EFTF. aps

MALERMESTER K. SALLING MØLLER

Grundlagt 1887

Håndværkervej 7 . Telefon 08-12 00 99 . 9000 Aalborg

ADRESSE- LISTE:

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.
Næstform.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, (01) 14 04 31.
Skr.: P. Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.
Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.
Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Arnold Jensen, Hans Andersen, Børge Jensen, Lilian Olsen, Cilla Cohn og Mogens Petersen.

BUCHENVALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Onsgårdsvej 17, 2900 Hellerup. (01) 61 18 91.
Kass.: Johs. Damsgård, Herninggade 1, 2100 København Ø. (01) 42 55 72.
Århus: Håkon Thomsen, Søndervangen 20, 8260 Viby J. (06) 14 53 95.
Aalborg: G. Hansen, Sønderbro 15, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, 1253 København K. (01) 14 04 31.
Næstfmd.: Poul Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.
Kass.: Agner Vennike, Præsteløngen 19, København NV. (01) 10 72 60. Giro 58 718.
Skr.) Arvid Hemmingsen, Tulipanvej 21, 2720 Vanløse. (01) Fasan 608.
Socialsekretær: Otto Laugesen, Dragstrupvej 118, Ml. Jølby, 7950 Erslev Mors. (07) 74 16 64.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.
Næstfmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense. (09) 15 98 27.
Kass.: Anna Strunge, Musvågevej 20, 8210 Århus V. (06) 16 98 12.
Kbhv. afd.: Kontor: Hulgårdsvej 110, 2400 København NV (01) 19 67 91.
Fmd.: R. Bonde Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde. (02) 94 99 04.

Esbjerg afd.: H. Thomassen, Torvegade 159, 6700 Esbjerg. (05) 12 87 83.
Odense afd.: Øster Stationsvej 21, 5000 Odense C.

Fmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.
Kontoret er åbent hver onsdag fra kl. 10-12 og fra kl. 16-18. Tlf. 13 88 45. Herudover vil kontorets leder Chr. Hansen kunne træffes på tlf. 16 31 93.

Sydfyns afd.: Louis Artell, Kirkevej 6, 5892 Gudbjerg. (09) 31 09 23.
Oskar Hansen, Vognmandsvej 25, 5800 Nyborg. (09) 31 09 23.
Sv. Aage Pedersen, Svendborgvej 45, 5761 Ollerup. (09) 24 13 65.

Sjælland afd.: Ove Laursen, Dyssekilde, Ganløse, 2760 Måløv. (03) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Abo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82.

Århus afd.: Alfr. Berthelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. (06) 16 63 18.
Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent tirsdage og torsdage 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Ove Lembecke, Brødregade 19, Randers. (06) 42 51 30.
Næstfmd.: Børge Jensen, Vangededet 76, 2830 Virum. (02) 85 00 35.
Kass.: Henry Clausen, Strandagergård, Kulhus, 3630 Jægerspris. (03) 33 01 91.

Århus afd.: Tonny Johansen, Trillegårdsvej 30, 8210 Århus V. (06) 15 06 46.

Kass.: Th. Nielsen, Jens Baggesensvej 66, 8210 Århus V. (06) 16 50 80.

Randers afd.: O. Lembecke, Brødregade 19, 8900 Randers. (06) 42 51 30.

Kass.: Jenny Fuks, Herman Stillingsvej 68, 8900 Randers. (06) 42 63 61.

Sjællands afd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. (02) 48 56 74.

Kass.: Helge Brinch, CF-stationen, 3310 Ølsted. (03) 34 91 43.

Region I: Frits A. Lybek, Ahornvej 5, 9575 Terndrup. (08) 33 57 58.

Kass.: Sv. Jönsson, Konvalvej 45, 9000 Aalborg. (08) 18 34 73.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Arnold Jensen, Velhustedvej 5, 6933 Kibæk. (07) 19 14 92.
Skr.: Chr. Brønnum, Finlandsvej 15, 9800 Hjørring. (08) 92 49 81.
Kass.: Axel G. Nielsen, Graven 18, 8700 Horsens. (05) 62 60 00.

HORSERØD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Holger Grome, Tårnby Torv 24, 2770 Kastrup. (01) 50 33 86.

Næstfmd.: Mogens Petersen, Skallerupvej 20, 4760 Vordingborg. (03) 78 12 04.

Kass.: Ib Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

Skr.: Niels Otto Köster, Offenbachsvej 27, 2450 København SV. (01) 17 24 97.

Medlemskort og arkiv: Alex Bindeballe, Bakken 10, Nors, 7700 Thisted. (07) 98 11 95.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Skr.: Alf Møller, Ørsbjergskovvej 15, 5591 Gelsted. (09) 49 14 35.

Kass.: Banke Jung-Jensen, Skalbjergrvej 32, 5230 Odense M. (09) 13 38 03.

Esbjerg: Peder Holm, Gefionsallé 4, 6700 Esbjerg. (05) 14 02 67.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. (90) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

Kass. og skr.: Einer Berthelsen, Guldborgvej 2, 2000 København F. (01) 86 88 03.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Cilla Cohn, Rosenborggade 2, 1130 Kbh. K. (01) 13 15 75.

Næstfmd.: Max Gritzman, Nr. Søgade 49, 1370 Kbh. K. (01) 14 57 37.

Næstfmd. og kass.: S. Fischermann, C.J. Frandsensvej 15, 2400 Kbh. NV. (01) 67 05 76.

DE ERHVERVSHÆMMEDE

Adresser i København:
Kontor: Hulgårdsvej 110, 2400 Kbh. NV. (01) 19 67 91.

Fmd.: Rasmus Bonde-Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde. (02) 94 99 04.

Næstfmd. og leder af social afd.: Carl Nommels, Kostenborgvej 23, 2650 Hvidovre. (01) 75 00 67.

Medhjælp i social afdeling og skr.: Erna Watson, Rørholmsgade 12, 1352 Kbh. K. (01) 11 95 41.

Kass.: Anders Mogensen, Valbygårdsvej 75, 2500 Valby. (01) 17 59 12.

Leder af arkiv: Olaf Jørgensen, Jens Juulsgade 52, 2100 Kbh. Ø. (01) ØBro 4334.